

Marta Wójtowicz
Papieska Akademia Teologiczna
Kraków

**Federacja Bibliotek Kościelnych FIDES
w Polsce w latach 1991-2001
(10-lecie istnienia Federacji FIDES)¹**

W kształtowaniu zawodu bibliotekarskiego w Polsce znaczącą rolę odgrywają organizacje i stowarzyszenia bibliotekarskie. Środowisko bibliotek kościelnych w Polsce odczuwało potrzebę wypracowania nowych form działania, które pozwoliłyby na skuteczną współpracę i koordynację w poszczególnych dziedzinach bibliotekarstwa. Konieczność bliższej organizacyjnej współpracy biblioteki kościelne odczuwały już od końca lat siedemdziesiątych². Wysiłki zmierzające do ujednoczenia działań stały się realne od momentu wprowadzenia komputeryzacji w latach 90. XX wieku. Głównym celem stojącym przed bibliotekami było: ograniczenie kosztów, stworzenie jednolitego systemu komputerowego i wspólnej bazy katalogowej opartej na zgodnym formacie opisu danych, opracowanie słownika słów kluczowych, prowadzenie wspólnych szkoleń oraz wymiana doświadczeń. W dniu 23 września 1991 r. w Warszawie przedstawiciele 13 bibliotek zaawansowanych [Aneks 1], w zakresie komputeryzacji procesów biblioteczno-informacyjnych,

¹ Artykuł powstał na podstawie pracy magisterskiej *Federacja Bibliotek Kościelnych FIDES w Polsce w latach 1991-2001 (10-lecie istnienia Federacji FIDES)* napisanej pod kierunkiem dr hab. Marii Kocójowej, w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego.

² Szulc, Jolanta (2000). Federacja Bibliotek Kościelnych FIDES – historia powstania, zadania, działalność. *Bibliotekarz* nr 4, s. 11.

podjęli decyzję o utworzeniu Federacji Bibliotek Kościelnych – FIDES³.

Federacja została erygowana przez Konferencję Episkopatu Polski w dniu 18 marca 1995 r. w Warszawie z zatwierdzeniem równocześnie jej statutu⁴. Otrzymała ona również państwową osobowość prawną. Federacja określiła wtedy swój podstawowy cel, który wiązał się z popieraniem doktryny chrześcijańskiej, szerzeniem słowa ewangelicznego oraz usprawnieniem działalności polskich bibliotek kościelnych.

1. Współpraca bibliotek kościelnych w Polsce.

„Dziedzictwo zawarte w księgach, bibliotekach i archiwach stanowi pamięć Kościoła o jego stopniowym pogłębianiu wiary, ale może być również pamięcią dla całej ludzkości, gdy zapragnie ona odkryć, co znaczy kultura w duchu chrześcijańskim”⁵. Słowa te potwierdzają fakt, iż pomiędzy Kościołem a bibliotekami istnieje silny związek kulturowy. Kościół już od dość dawna partycypuje w przechowywaniu skarbów kultury⁶.

Biblioteki kościelne, jak również archiwa kościelne swoimi początkami sięgają starożytności, a w Polsce początków chrześcijaństwa. Pod pojęciem bibliotek kościelnych rozumie się na ogół: „księgozbiory będące własnością Kościoła katolickiego albo innych chrześcijańskich ugrupowań religijnych lub związane z instytucjami, które są przejawem ich działalności”⁷. W swoim

³ Archiwum Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES w Krakowie, zwane dalej AFIDES. AFIDES ss., Deklaracja 1991, maszynopis.

⁴ Bednarczyk, Jan (1996). Federacja Bibliotek Kościelnych – FIDES. *Przegląd Biblioteczny* R. 64, z. 1, s. 49.

⁵ Bednarczyk, Jan (1996). Powołanie do życia Federacji Bibliotek Kościelnych – FIDES. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* t. 65, s. 70.

⁶ Zahajkiewicz, Marek ks. (2000). Zbiory kościelne – wartości znane i nieznanne. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* t. 73, s. 461.

⁷ N[owodworski], W[itold] (1976). Biblioteki kościelne. [W:] Encyklopedia współczesnego bibliotekarstwa polskiego (1976). Warszawa: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, s. 61-62.

rozwoju historycznym księgozbiory i biblioteki kościelne ukształtowały się w różne formy i typy. Z jednej strony można mówić o bibliotekach prywatnych i publicznych, a z drugiej strony o bibliotekach przeznaczonych dla wewnętrznych potrzeb grup, zgromadzeń i instytucji religijnych oraz udostępniających zbiory szerokiemu ogółowi czytelników i wiernych, wreszcie o bibliotekach naukowych czy szkolnych. Sieć bibliotek kościelnych w Polsce tworzą między innymi biblioteki uczelni akademickich, wyższych i niższych seminariów duchownych, diecezjalne, dekanalne, parafialne, kapitulne, kolegiackie, klasztorów i zakonów męskich i żeńskich, katolickich szkół średnich i podstawowych, archiwów i muzeów kościelnych, redakcji i wydawnictw, stowarzyszeń, organizacji i towarzystw katolickich, a w końcu prywatne księgozbiory księży i innych osób duchownych⁸.

W 1979 r. podjęto inicjatywę utworzenia Stowarzyszenia Polskich Bibliotek Teologicznych w celu poprawienia współpracy i rozwoju bibliotek teologicznych, kształcenia i doskonalenia zawodowego ich pracowników, współpracy z innymi bibliotekami i organizacjami bibliotecznymi w kraju i za granicą⁹. Ksiądz prof. Michał Peter z Poznania otrzymał zlecenie zorganizowania Stowarzyszenia Bibliotek Teologicznych w Polsce¹⁰. Tymczasowe kierownictwo Stowarzyszenia wybrano na spotkaniu przedstawicieli głównych bibliotek teologicznych w Lublinie dnia 5 października 1979 r. Ostatecznie ukonstytuowało się ono w maju 1980 r. w Warszawie.

Inicjatywa powołania Stowarzyszenia spotkała się z ciepłym przyjęciem ze strony bibliotek teologicznych, a tym samym ze strony bibliotek współpracujących z nimi. W tym samym roku także w Warszawie, dnia 2 czerwca odbyło się spotkanie Kierownictwa

⁸ Bednarczyk, Jan (1994). Biblioteki kościelne w Polsce. [W:] Materiały XV Sesji Stałej Konferencji Archiwów, Bibliotek i Muzeów Polskich na Zachodzie, 23-26.09.1993, red. ks. M. Jagosz, Rzym 1994, s. 79-80.

⁹ Archiwum Biblioteki Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, zwane dalej ABPAT. ABPAT ss., Statut Stowarzyszenia Polskich Bibliotek Teologicznych 1979, maszynopis.

¹⁰ ABPAT ss., Notatka 1979, maszynopis.

Stowarzyszenia z Generalnym Sekretarzem Międzynarodowego Stowarzyszenia Bibliotek Teologicznych – dr Juan'em Antonio Cervello-Margalef'em, który część swego przemówienia poświęcił nakreśleniu celów, jakim mogłoby służyć polskie Stowarzyszenie, zarówno w aspekcie zadań specyficznych dla naszego bibliotekarstwa teologicznego, jak i najszerzej pojętej współpracy z Międzynarodową Radą Stowarzyszeń Bibliotek Teologicznych (Conseil International des Associations de Bibliothèques de Théologie). Cele te wyrażały się, najogólniej biorąc w zagwarantowaniu efektywności prac związanych z formacją intelektualną i duchową. Stowarzyszenie miało, z uwzględnieniem specyfiki polskich warunków, i w oparciu o materialne środki uzyskane od Episkopatu oraz od innych Władz Kościelnych, wytyczyć sobie następujące zadania:

- przystąpienie pod kierunkiem specjalnej Komisji Katalogowania do prac nad utrzymaniem centralnego katalogu, który umożliwiałby sprawnie zorganizowane (wzajemne) wypożyczanie poszukiwanych publikacji.
- zorganizowane kompletowanie czasopism i serii wydawniczych dokonywane przy ścisłej współpracy z Komisją Informacyjną, stanowiącą zresztą nieodzowne ogniwo w całości kształcie prac prowadzonych w poszczególnych bibliotekach. Prace te miały być w miarę możliwości koordynowane przez dalsze komisje służące ściślejszym zadaniom: Komisję Manuskryptów, Komisję Inkunabułów, Komisję Starych Książek, Komisję Konserwacji Książek i ich Opraw, Komisję Publikacji (która miała zająć się wydawaniem specjalnego przewodnika bibliotecznego, zawierającego najniezbędniejsze odnośne informacje)¹¹.

¹¹ ABPAT, ss., Sprawozdanie ze spotkania Kierownictwa Stowarzyszenia Bibliotek Teologicznych w Polsce z Juan Antonio Cervello-Margalef'em z dnia 2 czerwca 1980 r., maszynopis.

Położono silny nacisk na konieczność utrzymania możliwie żywych kontaktów polskiego Stowarzyszenia z analogicznymi stowarzyszeniami ukonstytuowanymi i działającymi za granicą¹². Tym samym stworzona została podstawa do włączenia się w działalność Międzynarodowego Stowarzyszenia Bibliotek Teologicznych, koordynowana przez Międzynarodową Radę, spotykającą się corocznie na posiedzeniach generalnych, z udziałem przedstawicieli stowarzyszeń poszczególnych krajów. W tym miejscu należy odnotować fakt, że na swoich zebraniach Międzynarodowe Stowarzyszenie Bibliotek Teologicznych chętnie widziało udział przedstawiciela polskich bibliotek, najpierw w charakterze obserwatora, a po spełnieniu odpowiednich warunków określonych statutem – jako członka Rady¹³.

Sytuacja, która zaistniała po 1981 r. (wprowadzenie stanu wojennego w Polsce), nie pozwoliła Stowarzyszeniu Polskich Bibliotek Teologicznych na kontynuowanie, tak ważnej na owe czasy działalności, powodując jednocześnie zawieszenie statutowych prac jego Kierownictwa. Nie uległy jednak całkowitemu zerwaniu międzynarodowe kontakty. Do Sekretarza Stowarzyszenia Tytusa Górskiego napływały między innymi zaproszenia do uczestnictwa w generalnych posiedzeniach Międzynarodowej Rady Stowarzyszeń Bibliotek Teologicznych. Z uwagi na fakt, iż Stowarzyszenie Bibliotek Kościelnych w Polsce nie reaktywowało się ponownie, udział poszczególnych osób w Zgromadzeniu Generalnym Międzynarodowego Stowarzyszenia Bibliotek Teologicznych miał raczej charakter prywatny i wiązał się z reprezentowaniem własnej placówki¹⁴.

¹² ABPAT ss., Korespondencja z dnia 26 lutego oraz z 11 października 1983 r., maszynopis.

¹³ Bednarczyk, Jan (2000). Federacja Bibliotek Kościelnych w Polsce – FIDES. [W:] Czy stowarzyszenia są dzisiaj potrzebne? : tradycje i teraźniejszość na przykładzie stowarzyszeń działających na terenie południowej Polski : materiały z Sympozjum, Kraków 2-3 grudnia 1994, pod red. Rity Majakowskiej. Kraków : PAU, 2000, s. 186-187.

¹⁴ ABPAT ss., Korespondencja z dnia 16 kwietnia 1985 r., maszynopis.

W dniach 15-16 września 1981 r. zorganizowana została przez Ośrodek Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych przy Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Ogólnopolska Konferencja dla kadry kierowniczej bibliotek teologicznych w Polsce na temat „Problemy bibliotek teologicznych”¹⁵. Zasadniczym celem Konferencji było wypracowanie pewnego jednolitego modelu działalności ośrodków posiadających biblioteki teologiczne, zarówno w zakresie kompletowania i katalogowania zbiorów, jak i ich udostępniania. Konferencja była kolejnym ogniwem działalności prowadzonej przez Ośrodek – w ramach jego statutowych zadań na polu zorganizowania i sprawowania opieki merytoryczno-naukowej nad archiwami, bibliotekami i muzeami kościelnymi¹⁶. W wygłoszonych referatach podkreślano znaczenie bibliotek teologicznych, ich specyfikę oraz problemy z jakimi się borykały. Jeden z referatów, autorstwa ks. dr Adama Nowaka (ówczesnego przedstawiciela Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego w Tarnowie), został bezpośrednio poświęcony współpracy bibliotek teologicznych w Polsce.

Według ks. dr Nowaka współpraca i kooperacja była ważna w wielu dziedzinach. Trudno było sobie bez niej wyobrazić przemysł, handel, naukę, kulturę. Trudno również było bez niej o owocną pracę bibliotekarza. Współpraca z innymi bibliotekami była nieodzowna, gdyż zapewniała pomoc w wielu czynnościach, przyczyniała się do rozwoju biblioteki, a przede wszystkim dawała możliwość korzystania z bogatych zasobów księgozbiorów krajowych, czy nawet zagranicznych.

W latach osiemdziesiątych dość często podejmowano temat współpracy bibliotek teologicznych. Współpracę tą postrzegano na pięciu kierunkach:

- współpraca w zakresie informacji;
- współpraca w zakresie gromadzenia;
- współpraca w zakresie wymiany dubletów;
- współpraca w zakresie opracowania zbiorów;

¹⁵ Kania, Janusz (1982). Problemy polskich bibliotek teologicznych w świetle obrad ich kadry kierowniczej odbytych w Lublinie 15-16 września 1981 roku. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* t. 44, s. 7.

¹⁶ Tamże, s. 7

- współpraca w zakresie wypożyczania międzybibliotecznego¹⁷.

Informacja spełniała ważną rolę w wielu działaniach, a więc także w pracy bibliotekarza. Fachowa i rzeczowa informacja była wielką pomocą. Ambicją bibliotek było informowanie o własnych zasobach przez opracowywanie i ogłaszanie drukiem różnych katalogów. Starano się stworzyć strukturę informowania małych bibliotek kościelnych przez większe biblioteki teologiczne przez informację „z góry w dół”. Pojawił się postulat stworzenia dla sieci bibliotek kościelnych Centrum Informacji Teologicznej¹⁸.

W zakresie gromadzenia zbiorów pojawiła się potrzeba opracowania dla bibliotek kościelnych wytycznych polityki gromadzenia zbiorów. Chodziło o problem samookreślenia się poszczególnych bibliotek kościelnych. Należało podkreślić sprawę wymiany własnych publikacji. Najwięcej posiadała ich Biblioteka Uniwersytecka KUL. Nie zawsze jednak docierały one do mniejszych bibliotek teologicznych. Postanowiono przejść z etapu tworzenia ogólnych bibliotek teologicznych na specjalne, nadając poszczególnym bibliotekom odpowiedni profil w zależności od lokalnych tradycji. Realizacja tej koncepcji wymagała zwiększonego wysiłku i bardziej ożywionej współpracy. Kooperacja ta stała się w tym okresie koniecznością w zakresie gromadzenia czasopism zagranicznych, w związku z potrzebą oszczędzania. W latach 70. dostrzegli te problemy pracownicy Biblioteki KUL, którzy tę kooperację poszerzali o współpracę z bibliotekami nieteologicznymi. Według nich współpraca w zakresie gromadzenia zbiorów była na pierwszym planie. Ścisłe określenie specjalizacji biblioteki dało podstawy do włączenia się w proces racjonalnie prowadzonej polityki gromadzenia zbiorów w skali ogólnopolskiej¹⁹.

¹⁷ Nowak, Adam (1982). Współpraca bibliotek teologicznych w Polsce. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* t. 44, s. 50-56.

¹⁸ Lenort, Feliks (1981). Współpraca bibliotek kościelnych w Polsce. *Pozn. Stud. Teol.*, t. 3, s. 412.

¹⁹ Nowak, Adam (1982). Współpraca bibliotek teologicznych w Polsce. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* t. 44, s. 52.

W związku z uzupełnianiem księgozbiorów ważna była współpraca w zakresie wymiany dubletów. Chodziło głównie o dokonanie rozgraniczenia między tym co jest dubletem, a tym co nie jest. Główny problem stanowiło kwalifikowanie starych druków, także w kontekście proveniencji.

Współpraca bibliotek w ramach opracowania zbiorów dotyczyła również wspomnianych starych druków. Konieczne stało się metodyczne poradnictwo bibliograficzne prowadzone jako pomoc w opracowaniu zbiorów kościelnych. W sferze marzeń figurował centralny katalog piśmiennictwa teologicznego bibliotek kościelnych w Polsce, który miał być uzupełniany na bieżąco informacjami o nowych nabytkach. Oczywiście, efektywne i sprawne korzystanie z tych źródeł informacji miało być uwarunkowane stosowaniem przez biblioteki kościelne jednolitych zasad opisu bibliograficznego i opisu katalogowego oraz jednolitych zasad opracowania rzeczowego. Wszystkie zabiegi bibliotekarzy miały zasadniczo jeden cel: przyjsie z pomocą czytelnikowi poprzez podanie mu poszukiwanej książki. Dużą rolę odgrywało tutaj wypożyczanie międzybiblioteczne, które było pośrednikiem pomiędzy czytelnikiem i innymi bibliotekami. W odniesieniu do bibliotek teologicznych, współpraca ta miałaby duże szanse powodzenia, gdyby biblioteki większe objęły swoim patronatem biblioteki mniejsze²⁰. Coraz ważniejsze stawało się również zagadnienie wspólnych prac badawczych, dydaktycznych, działalności wydawniczej²¹. Sformułowane postulaty pogłębiały współpracę i przyczyniały się do ożywienia roli bibliotek oraz skuteczniejszego ich oddziaływania.

Dużą rolę w latach 80. odgrywała Biblioteka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego oraz Ośrodek Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych, które starały się koordynować prace. Wspomniany Ośrodek, powołany do istnienia jeszcze w grudniu 1956 r. w KUL, w porozumieniu z Konferencją Episkopatu Polski, urządzał i nadal urządza spotkania i sympozja dla pracowników

²⁰ Tamże, s. 55.

²¹ Lenort, Feliks (1981). Współpraca bibliotek kościelnych w Polsce. *Pozn. Stud. Teol.*, t. 3, s. 411-412.

polskich kościelnych jednostek gromadzących zbiory kulturalne. Celem tej działalności było i jest nadal dobra organizacja tych jednostek. Natomiast znany w Polsce i poza jej granicami organ Ośrodka: *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne*, rozpoczął publikowanie wyników prac badawczych, m.in. inwentarze, charakterystyki i spisy poszczególnych zbiorów.²²

Ośrodek Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne w swoim statucie posiadał wyznaczone zadania do realizacji. Między innymi miał na celu wzajemną wymianę doświadczeń oraz podsumowanie wyników własnej pracy poprzez organizację zjazdów archiwistów, bibliotekarzy i muzeologów kościelnych. Zobligowany został do zorganizowania i sprawowania opieki merytoryczno-naukowej nad archiwami, bibliotekami i muzeami kościelnymi, tak diecezjalnymi jak i zakonnymi. Ośrodek starał się skrupulatnie spełniać swoje zadania²³.

Forum polskich bibliotek kościelnych stworzyło szansę wymiany doświadczeń i zbliżenia poglądów na sposoby rozwiązywania najważniejszych problemów polskich bibliotek kościelnych. Efektywność współpracy bibliotek wymagała między innymi stworzenia wielokierunkowego – między księżnicami różnych szczebli – przepływu informacji w sieci bibliotecznej. Tego rodzaju zespołowa współpraca nie mogła się odbyć bez nowych form organizacyjnych.

2. Zarys historyczny Federacji Bibliotek Kościelnych – FIDES.

Pod koniec lat 80. zaczęto stosować, w niektórych polskich bibliotekach kościelnych, mikrokomputery do usprawnienia prac bibliotecznych (m.in. w Bibliotece Seminarium Duchownego w Łodzi, Bibliotece Pisarzy Ojców Jezuitów w Warszawie, Bibliotece Pisarzy Ojców Jezuitów w Krakowie, Bibliotece Wydziału Filozoficznego Ojców Jezuitów w Krakowie, Bibliotece Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie). Biblioteki te napotykały wiele

²² Zahajkiewicz, Marek ks. (2000). Zbiory kościelne – wartości znane i nieznanne. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* t. 73, s. 464.

²³ Zahajkiewicz, Marek (1988). Zarys dziejów i znaczenie bibliotek kościelnych. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* t. 56, s. 137.

trudności, związanych z brakiem odpowiedniego sprzętu komputerowego, brakiem komputerowych programów bibliotecznych, niedostateczną liczbą przygotowanych do tego kadr oraz brakiem ujednoczonego formatu opisów bibliograficznych. Stanowiło to mocny impuls do szerszej wymiany doświadczeń i podejmowania wspólnych inicjatyw w tym zakresie²⁴. Wtedy to pojawił się pierwszy projekt powstania Federacji Bibliotek Kościelnych – FIDES. Federacja w sposób nieformalny istniała i działała za wiedzą władz kościelnych od 1991 r. Przez dwa lata istnienia doprowadziła do wdrożenia jednolitego komputerowego oprogramowania MAK w kilkudziesięciu bibliotekach.

2.1. Projekt powstania.

W 1991 r. Kolegium Rektorów Uczelni Papieskich jednomyślnie stwierdziło, że zachodzi potrzeba istnienia i działania Stowarzyszenia Bibliotek Teologicznych Wyższych Uczelni Katolickich Polskich. Potrzebę tę dyktowały sprawy komputeryzacji poszczególnych bibliotek, chodziło bowiem o wprowadzenie ujednoczonego systemu biblioteczno-informacyjnego oraz wymianę dubletów i współpracę Stowarzyszenia z jego zagranicznymi odpowiednikami, zwłaszcza zaś z Conseil International des Associations de Bibliothèques de Théologie (obecnie BETH - Bibliothèques Européennes de Théologie).

Pod patronatem ks. kardynała Franciszka Macharskiego, przewodniczącego Komisji Episkopatu Polski do Spraw Nauki Katolickiej, w Wyższym Metropolitalnym Seminarium Duchownym w Warszawie, w dniu 24 czerwca 1991 r. odbyła się konferencja na temat automatyzacji bibliotek kościelnych. Organizatorem i

²⁴ Bednarczyk, Jan (2000). Federacja Bibliotek Kościelnych w Polsce – FIDES. [W:] Czy stowarzyszenia są dzisiaj potrzebne? : tradycje i teraźniejszość na przykładzie stowarzyszeń działających na terenie południowej Polski : materiały z Sympozjum, Kraków 2-3 grudnia 1994, pod red. Rity Majakowskiej. Kraków : PAU, 2000, s. 187.

Gonet, Krzysztof (1993). Komputeryzacja bibliotek i możliwości jej wpływu na procesy gromadzenia księgozbiorów w bibliotekach kościelnych. Zarys problematyki. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* t. 62, s. 255-256.

głównym inicjatorem spotkania był wicedyrektor biblioteki WMSD w Warszawie, ks. mgr Krzysztof Gonet²⁵. W konferencji uczestniczyło około 120 osób z 48 bibliotek kościelnych i 14 innych bibliotek i instytucji państwowych. Podczas konferencji zaprezentowano stan prac nad komputeryzacją bibliotek kościelnych w różnych ośrodkach w Polsce oraz przedyskutowano możliwość stworzenia w przyszłości jednolitego systemu informacyjnego²⁶. Zorganizowana konferencja była swoistą ankietą – sondą – pozwalającą stwierdzić ówczesny stan komputeryzacji tych bibliotek. Na 120 zaproszeń odpowiedziało 48 bibliotek kościelnych. Okazało się, że tylko siedem z nich pracuje przy komputerach i każda z innym oprogramowaniem²⁷.

W wyniku Konferencji, po dwóch miesiącach, w Warszawie, w dniu 23 września 1991 r., została zwołana narada robocza. Podjęto wówczas decyzję o utworzeniu Federacji Bibliotek Kościelnych – FIDES i wybrano jej Biuro, w skład którego weszło 5 osób. Przewodniczącym został ks. dr Tadeusz Stolz – wicedyrektor Biblioteki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, członkami – ks. dr J. Bednarczyk z Biblioteki Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, ks. dr Tadeusz Fitych z Biblioteki Papieskiego Wydziału Teologicznego i Wyższego Metropolitalnego Seminarium Duchownego we Wrocławiu, ks. mgr Krzysztof Gonet z Biblioteki Wyższego Metropolitalnego Seminarium Duchownego w Warszawie i o. lic. Włodzimierz Zatorski OSB z Biblioteki Ojców Bernardynów w Tyńcu²⁸.

²⁵ Szulc, Jolanta (2000). Federacja Bibliotek Kościelnych FIDES – historia powstania, zadania, działalność. *Bibliotekarz* nr 4, s. 11.

²⁶ Bednarczyk, Jan (2000). Federacja Bibliotek Kościelnych w Polsce – FIDES. [W:] Czy stowarzyszenia są dzisiaj potrzebne? : tradycje i teraźniejszość na przykładzie stowarzyszeń działających na terenie południowej Polski : materiały z Sympozjum, Kraków 2-3 grudnia 1994, pod red. Rity Majakowskiej. Kraków : PAU, 2000, s. 188.

²⁷ Gonet, Krzysztof (1994). Federacja Bibliotek Kościelnych FIDES. [W:] Komputeryzacja bibliotek : materiały konferencji 24-26 maja 1993 r., Toruń. Toruń: Uniwersytet Mikołaja Kopernika, s. 143.

²⁸ Bednarczyk, Jan (1995). Ku lepszemu organizacji pracy w bibliotekach kościelnych – Federacja FIDES. *FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych* nr 1, s. 24.

Biblioteki uczestniczące wówczas w Naradzie Kościelnych Bibliotek Wiodących nt. komputeryzacji wspólnie oświadczyły, iż w pracach nad komputeryzacją bibliotek kościelnych konieczne stało się zachowanie daleko idącego ujednoczenia aby: móc wymieniać doświadczenia i informacje; nie ponosić niepotrzebnych kosztów na budowę systemów od początku w każdej bibliotece osobno; móc w przyszłości zbudować jednolity system komputerowy i wspólną bazę katalogową. Jednolitość ta miała dotyczyć w pierwszym rzędzie struktury zapisu danych w komputerowych bazach katalogowych i bibliograficznych, oraz możliwości wymiany danych z baz tworzonych w różnych ośrodkach. Pożądana i wygodna była również jednolitość oprogramowania tworzącego i obsługującego bazy danych. Wtedy to biblioteki ostatecznie powołały do istnienia Federację Bibliotek Kościelnych – FIDES, której celem była koordynacja zadań związanych z komputeryzacją prac bibliotecznych oraz dążenie do stworzenia komputerowej sieci bibliotek kościelnych. Siedzibą Biura Federacji stała się Biblioteka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Uczestnicy Narady zatwierdzili „Tymczasowy format komputerowego opisu danych – opis książki”, który stał się w ówczesnym czasie „formatem wymiennym” dla bibliotek kościelnych należących do Federacji. Powołano również Komisję ds. Autorytatywnej Modyfikacji Formatu w składzie: mgr Maria Wrocławska – Biblioteka WSD w Łodzi, mgr Anna Paluskiewicz – Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie, mgr Katarzyna Śledzicka-Janowska – Biblioteka KUL w Lublinie, ks. mgr Krzysztof Gonet – Biblioteka WMSD w Warszawie²⁹. Komisja miała za zadanie zbierać sugestie usprawnień „formatu wymiennego” wysuwane przez biblioteki, wprowadzające zmiany formatu w zakresie lokalnym. Miała również określać ich przydatność dla bibliotek należących do FIDES. Na podstawie tych danych oraz studiów nad rozwojem norm bibliograficznych i formatów w innych sieciach bibliotek, Komisja miała dokonywać udoskonaleń w formacie wymiennym w sposób autorytatywny i zobowiązujący. Pracownicy zrzeszonych bibliotek widzieli potrzebę kontynuowania prac nad formatem do komputerowego opisu różnych kategorii wydawnictw, na przykład czasopism,

²⁹ AFIDES ss., Deklaracja 1991, maszynopis.

artykułów w czasopiśmie, poszczególnych rozdziałów z książek, starych druków itp.³⁰.

8 maja 1993 r. w Bibliotece KUL w Lublinie odbyło się kolejne spotkanie bibliotek kościelnych zrzeszonych w Federacji FIDES. Obrady były prowadzone przez ks. dr Tadeusza Stolza i ks. mgr Krzysztofa Goneta. W ówczesnym czasie do Federacji należały 53 biblioteki. Rezultatem Drugiej Narady Roboczej było powołanie do różnych prac następujących komisji:

- komisja ds. rejestracji Federacji FIDES, której przewodniczył ks. dr Tadeusz Stolz (Biblioteka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego) oraz ks. mgr Krzysztof Gonet (Biblioteka Wyższego Metropolitalnego Seminarium Duchownego – Warszawa);
- komisja ds. autorytatywnych zmian w formacie danych dla Federacji (powołano nowy skład komisji: przewodnicząca mgr Maria Wrocławska – Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego w Łodzi; mgr Ewa Poleszak – Biblioteka Pisarzy OO. Jezuitów w Warszawie);
- komisja ds. opracowania rzeczowego zbiorów (zajmująca się utworzeniem słownika słów kluczowych, skład: mgr Grażyna Wilczyńska – Biblioteka Uniwersytecka KUL, mgr Edwin Klessa – Biblioteka Rzym.-Katol. Parafii Św. Jana Chrzciciela w Trzciance, mgr Ewa Poleszak – Biblioteka Pisarzy OO. Jezuitów w Warszawie, mgr Paweł Skalski – Biblioteka ATK w Warszawie, mgr Maria Wrocławska – Biblioteka WSD w Łodzi);
- komisja ds. tworzenia centralnego katalogu dostępnego przez Internet (przewodniczący ks. mgr Krzysztof Gonet; pozostali członkowie: dr Teresa Pankowska – Biblioteka Uniwersytecka KUL, mgr Sławomir Czulak – Biblioteka Wyższego Seminarium Misyjnego Księży Najświętszego Serca Jezusowego w Stadnikach)³¹.

³⁰ Tamże.

³¹ AFIDES ss., II Narada Robocza Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES (1993), maszynopis.

Podczas narady dyskutowano o problemach tworzenia komputerowego katalogu centralnego bibliotek teologicznych w Polsce oraz nad współpracą przy tworzeniu komputerowej bibliografii teologicznego piśmiennictwa. Zastanawiano się również nad podziałem pracy przy tworzeniu słownika słów kluczowych z teologii, potrzebnego dla tworzenia charakterystyki treściowej – książki opisywanej w komputerowym katalogu. Wszystkie biblioteki Federacji zostały zobowiązane do przysyłania informacji o rozpoczynanych pracach nad nowymi bazami danych oraz o gotowych bazach, które mogłyby być przydatne dla innych bibliotek. Odbył się również pierwszy publiczny pokaz nowego „modułu” MAK – wypożyczalnia. Pokaz ten prowadzony był przez projektantów MAK-a: mgr Jana Wierzbowskiego i mgr Jerzego Swianiewicza z Biblioteki Narodowej w Warszawie³².

Na kolejnych plenarnych naradach roboczych członków Federacji, dzielono się doświadczeniami z zakresu komputeryzacji oraz wspólnie szukano rozwiązań powstających problemów. Dla potrzeb automatyzacji bibliotek kościelnych zalecono stosowanie komputerowego programu bibliotecznego MAK, który był wówczas wykorzystywany w ponad 250 bibliotekach w Polsce³³. Zainicjowano również szkolenie podstawowe dla osób odpowiedzialnych za wprowadzanie komputeryzacji w swoich bibliotekach.

Na wspomnianych naradach rozpoczęła pracę nowoutworzona Komisja ds. Opracowania Rzeczowego Zbiorów, której zadaniem było stworzenie słownika słów kluczowych w oparciu o prace poszczególnych bibliotek i dane zaczerpnięte ze słowników dotyczących nauk teologicznych³⁴. Należy wspomnieć, iż biblioteki Federacji zaczęły tworzyć różnego typu komputerowe kartoteki tematyczne i bibliografie poszczególnych dyscyplin naukowych. Zakończeniem pewnego etapu prac było udostępnienie pierwszego

³² Tamże.

³³ Szczęch, Władysław (1995). *Komputeryzacja bibliotek krakowskich*. [W:] *Rola bibliotek w rozwoju demokracji*. Kraków : Wyd. UJ, s. 134-136.

³⁴ Gonet, Krzysztof (1994). *Federacja Bibliotek Kościelnych FIDES*. [W:] *Komputeryzacja bibliotek : materiały konferencji 24-26 maja 1993 r.*, Toruń. Toruń: Uniwersytet Mikołaja Kopernika, s. 145.

fragmentu centralnego katalogu FIDES sieciami komputerowym EARN i INTERNET³⁵. Ścisłej mówiąc był to pokaz połączenia poprzez sieć komputerową z katalogiem biblioteki Seminarium Duchownego w Warszawie. Katalog ten był zaczątkiem wspomnianego wyżej Centralnego Komputerowego Katalogu FIDES, dostępnego przez komputerowe sieci akademickie. W ten sposób udostępniono również bazę prac magisterskich oraz bibliografię teologii moralnej³⁶.

W 1993 r. ówczesny przewodniczący Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES – ks. dr Tadeusz Stolz nawiązał kontakt ze Stowarzyszeniem Amerykańskich Bibliotek Teologicznych ATLA (American Theological Library Association), które wydaje międzynarodową bibliografię książek i artykułów z czasopism na CD-ROM – „Religion Indexes”. Federacja rozpoczęła starania o włączenie do tejże bibliografii polskiego piśmiennictwa teologicznego. Przygotowana została także na CD-ROM bibliografia zbiorów niektórych polskich bibliotek.

2.2. Rozwój Federacji.

W 1994 r. grupa inicjująca Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES zwróciła się do Konferencji Episkopatu Polski z prośbą o powołanie do istnienia Federacji FIDES, jako kościelnej instytucji o osobowości prawnej oraz nadanie jej statutu. Wystosowano również prośbę o skierowanie wniosku do Szefa Urzędu Rady Ministrów w celu nadania Federacji FIDES osobowości prawnej na gruncie praw Państwa Polskiego. Stwierdzono, iż na ówczesnym etapie rozwoju współpracy bibliotek kościelnych nad ich komputeryzacją, potrzebne jest, aby działania Federacji zostały sformalizowane na gruncie prawa kanonicznego i państwowego³⁷. Zebrany poniżej materiał przedstawia pierwszy okres działalności już formalnie istniejącej Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES.

³⁵ Bednarczyk, Jan (1996). Powołanie do życia Federacji Bibliotek Kościelnych – FIDES. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* t. 65, s. 73.

³⁶ AFIDES ss., Notatka do Pisma Okólnego 1993, maszynopis.

³⁷ AFIDES ss., Konferencja Episkopatu Polski, 25 III 1994, maszynopis.

Na spotkaniu członków Federacji, które odbyło się dnia 9 maja 1994 r. w Warszawie, poinformowano między innymi o postępie prac nad komputeryzacją poszczególnych bibliotek kościelnych i związanych z tym problemami. Wybrano nowe władze Biura Federacji. Przewodniczącym został ks. dr Jan Bednarczyk – dyrektor Biblioteki Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, natomiast członkami zostali: ks. mgr Krzysztof Gonet – dyrektor Biblioteki Wyższego Metropolitalnego Seminarium Duchownego w Warszawie, kustosz dyplomowany mgr Piotr Latawiec – dyrektor Biblioteki Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie, ks. dr Jerzy Witczak – wicedyrektor Biblioteki Papieskiego Wydziału Teologicznego i Wyższego Metropolitalnego Seminarium Duchownego we Wrocławiu, oraz o. lic. Włodzimierz Zatorski OSB – dyrektor Biblioteki Ojców Benedyktynów w Tyńcu. Sekretarzem biura wybrano mgr Małgorzatę Janiak – kustosa Biblioteki Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. Wówczas do Federacji FIDES należało 56 bibliotek kościelnych³⁸.

W dniu 10 grudnia 1994 r. odbyło się posiedzenie Zarządu Federacji FIDES, na którym omówiono między innymi sprawę zatwierdzenia Statutu, propozycje rozwoju działalności Federacji, w tym kwestie tworzenia katalogów i teaurusu oraz wymiany baz danych. Według wstępnego Statutu FIDES, głównym celem było utworzenie sieci bibliotek kościelnych³⁹. W następnej kolejności opracowany Statut Federacji przedłożono do zatwierdzenia przez Konferencję Episkopatu Polski⁴⁰.

Konferencja Episkopatu Polski na sesji plenarnej w Warszawie w dniu 18 marca 1995 r., na podstawie Kodeksu Prawa Kanonicznego oraz uwzględniając poszczególne artykuły ustawy z dnia 17 maja 1989 r., o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego, erygowała Federację Bibliotek Kościelnych FIDES i

³⁸ Bednarczyk, Jan (1995). Ku lepszej organizacji pracy w bibliotekach kościelnych – Federacja FIDES. *FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych* nr 1, s. 27.

³⁹ AFIDES ss., Notatki z prac nad statutem Federacji FIDES (1993), maszynopis.

⁴⁰ Szulc, Jolanta (2000). Federacja Bibliotek Kościelnych FIDES – historia powstania, zadania, działalność. *Bibliotekarz* nr 4, s. 13.

zatwierdziła jej statut na okres pięciu lat⁴¹. Federacja otrzymała również osobowość prawną zgodnie z rozporządzeniem Ministra – Szefa Urzędu Rady Ministrów z dnia 17 października 1995 r.⁴². W związku z tym, że w prawie polskim nie było podstawy prawnej do rejestracji stowarzyszeń o takim przeznaczeniu, Federacja, powstała jako stowarzyszenie osób fizycznych, będących oficjalnymi przedstawicielami bibliotek. Taki status prawny był uciążliwy w sytuacji zmian personalnych w poszczególnych bibliotekach zrzeszonych, powodując jednocześnie prawne wyłączenie z Federacji na okres do czasu ustanowienia nowego oficjalnego przedstawiciela⁴³. Od momentu prawnej formalizacji, Federacja podlegała zwierzchnictwu i nadzorowi kompetentnej władzy kościelnej, zgodnie z normami Kodeksu Prawa Kanonicznego. Patronem FIDES stał się św. Maksymilian Maria Kolbe. Federacja stosowała własny znak graficzny, który zgodnie z przepisami prawa podlegał ochronie (il. nr 2). Zarząd FIDES otrzymał konto bankowe Federacji w PKO BP II/O Warszawa oraz statystyczny numer identyfikacyjny REGON. Według postanowień ogólnych Statutu Federacja obejmowała swoją działalnością teren całego kraju. Mogła należeć do międzynarodowych organizacji o podobnych celach i założeniach ideowych.

⁴¹ AFIDES ss., Dekret Konferencji Episkopatu Polski z dnia 7 kwietnia 1995 r., maszynopis.

⁴² Rozporządzenie Ministra – Szefa Urzędu Rady Ministrów z dnia 17 października 1995 r. w sprawie nadania osobowości prawnej Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES z siedzibą w Warszawie (1995). Dziennik Ustaw nr 120, poz. 583.

⁴³ Grocholska, Bożena [Dok. elektr.] (2002). Wywiad Bożeny Grochowskiej z Ks. Krzysztofem Gonetem Dyrektorem Biura ds. Rozwoju i Komputeryzacji Federacji FIDES. <http://ebib.oss.wroc.pl/2002/35/wywiad.php> [2002.08.10].

2. II. Znak graficzny Federacji Bibliotek Kościelnych – FIDES (kserokopia).

W dniu 20 czerwca 1995 r. odbyło się I Walne Zgromadzenie Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES. Na Walnym Zgromadzeniu wybrany został Zarząd w składzie: ks. dr Jan Bednarczyk z Biblioteki Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie – przewodniczący (do czerwca 2001 r.), ks. mgr Krzysztof Gonet z Biblioteki Wyższego Metropolitalnego Seminarium Duchownego w Warszawie – zastępca, kustosz dypl. mgr Piotr Latawiec z Biblioteki Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie – skarbnik, mgr Ewa Poleszak z Biblioteki Pisarzy Towarzystwa Jezusowego w Warszawie – sekretarz, ks. dr Jerzy Witczak z Biblioteki Papieskiego Wydziału Teologicznego i Wyższego Metropolitalnego Seminarium Duchownego we Wrocławiu – członek Zarządu. Do Sekretariatu Federacji wybrano mgr Małgorzatę Janiak z Biblioteki Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. Do zadań sekretariatu należało: utrzymywanie kontaktów z członkami Federacji i przekazywanie informacji; opieka nad materiałami Federacji (archiwum Federacji); utrzymywanie i aktualizacja centralnej bazy adresowej; prowadzenie bazy o tworzonych kartotekach komputerowych. Powołano również Komisję Rewizyjną⁴⁴. Siedzibą FIDES była Warszawa, natomiast biuro organizacji mieściło się w Krakowie. Federacja określiła jako swój podstawowy cel m.in. popieranie chrześcijańskiej doktryny, wdrażanie postępu technicznego, a w szczególności komputeryzację prac bibliotecznych. Realizując cele Federacji w dniach 30 I – 2 II 1995 r. zorganizowano kursy szkoleniowe w Warszawie, dla administratorów komputerowych systemów bibliotecznych pracujących z programem MAK, natomiast w Krakowie, w czerwcu

⁴⁴ AFIDES ss., Korespondencja 1994-1995, maszynopis.

tego samego roku miało miejsce lokalne szkolenie w zakresie podstaw korzystania z programu⁴⁵.

Gościem Federacji na I Walnym Zgromadzeniu (w dniach 19-23 V 1995 r.) był John Bollier z USA, dyrektor do spraw rozwoju ATLA. Na spotkaniu omówiono możliwe kierunki rozwoju i formy współpracy, dokonano wówczas wymiany baz danych na dyskach optycznych⁴⁶. Koniec 1995 r. obfitował w liczne spotkania oraz w próby angażowania się członków FIDES w jej działalność. Staraniem przewodniczącego Federacji ks. dr Jana Bednarczyka, 9 września 1995 r. na dorocznym posiedzeniu Międzynarodowej Rady Stowarzyszeń Bibliotek Teologicznych w Lille, we Francji, Federacja została formalnie przyjęta do Conseil International des Associations de Bibliothèques de Theologie jako jej członek zwyczajny⁴⁷. O istnieniu Federacji poinformowane zostało Ministerstwo Edukacji Narodowej oraz Ministerstwo Kultury i Sztuki.

Federacja od 1995 r. wydaje czasopismo *FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych*. W tym półroczniku publikowane są dokumenty i sprawozdania dotyczące działalności Federacji oraz artykuły poświęcone problemom pracy bibliotek kościelnych. Federacja przewidywała pierwotnie przygotowanie i wydawanie materiałów szkoleniowo-metodycznych „Wiadomości Federacji FIDES” oraz bibliografii na aktualne tematy. W 1995 r. powstała Redakcja Biuletynu FIDES, która do 2001 r. wydała 13 numerów (w dziewięciu zeszytach) tego półrocznika. Został on instrumentem propagowania działalności Federacji FIDES oraz działalności bibliotek w niej zrzeszonych. Począwszy od 1995 r. do chwili obecnej, redaktorem czasopisma *FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych* jest ks. dr Jan Bednarczyk, dyrektor Biblioteki Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. Sekretarzem

⁴⁵ Szulc, Jolanta (2000). Federacja Bibliotek Kościelnych FIDES – historia powstania, zadania, działalność. *Bibliotekarz* nr 4, s. 13.

⁴⁶ Tamże, s. 13

⁴⁷ Poleszak, Ewa (1995). Informacje z zebrań Zarządu Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES. *FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych* nr 1, s. 39.

redakcji została Małgorzata Janiak (kustosz Biblioteki Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie). Składem komputerowym, opracowaniem graficznym i korektą zajęły się M. Janiak i D. Górska (kustosz Biblioteki Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie).

Przez kolejne lata Federacja starała się realizować zadania i cele jakie sobie postawiła. Do 2001 r. odbyło się siedem Walnych Zgromadzeń oraz liczne Zebrania Zarządu. Nawiązała kontakt z Ośrodkiem Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych przy Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, z Ośrodkiem Teologicznym w Orchard Lake w USA, z Pontificia Commissio de Bonis Culturalibus Ecclesiae, z American Theological Library Associations (ATLA) oraz Union Romana Biblioteche Ecclesiastiche (URBE). Podjęła również współpracę z Biblioteką Narodową, w której utworzono między innymi komputerową bazę danych o bibliotekach FIDES. Przedstawiciele Federacji aktywnie uczestniczyli w wielu konferencjach organizowanych przez środowisko bibliotekarzy polskich⁴⁸. W 2002 r. do Federacji Bibliotek Kościelnych należało 90 bibliotek.

3. Struktura organizacyjna Federacji FIDES.

Statut Federacji Bibliotek Kościelnych został zatwierdzony w 1995 r. przez Konferencję Episkopatu Polski na okres pięciu lat. W 2000 r. zostały wprowadzone do Statutu nieliczne zmiany (były to zmiany zarówno stylistyczne jak również merytoryczne) oraz nastąpiło przedłużenie jego ważności na okres kolejnych pięciu lat.

Zgodnie z Statutem Federacja Bibliotek Kościelnych – FIDES zrzesza osoby fizyczne należące do Kościoła Katolickiego reprezentujące biblioteki kościelne⁴⁹. Federacja, jak każde stowarzyszenie, posiada Zarząd, Komisję Rewizyjną, a władzę naczelną sprawuje Walne Zgromadzenie. W pracach biurowych

⁴⁸ Szulc, Jolanta (2000). Federacja Bibliotek Kościelnych FIDES – historia powstania, zadania, działalność. *Bibliotekarz* nr 4, s. 13.

⁴⁹ AFIDES ss., Statut Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES z 2000 r., maszynopis.

pomaga Sekretariat (czyli pracownik biblioteki, z której pochodzi aktualny przewodniczący zarządu). Głównym źródłem finansowania Federacji są składki członkowskie.

Celem Federacji jest przede wszystkim szerzenie słowa ewangelicznego oraz popieranie doktryny chrześcijańskiej przez usprawnienie działalności polskich bibliotek kościelnych, wdrażanie postępu technicznego, a w szczególności komputeryzację prac biblioteczno-informacyjnych. Biorąc pod uwagę siłę oraz szerokie oddziaływanie słowa drukowanego na wychowanie, kształtowanie postaw osobistych i szerzenie orędzia ewangelicznego, Federacja realizuje swe cele poprzez:

- prowadzenie działalności badawczej i studiów nad zastosowaniem nowych technik w pracach bibliecznych;
- koordynację prac nad komputeryzacją prac bibliecznych;
- tworzenie i administrowanie komputerową, ogólnopolską siecią bibliotek kościelnych;
- tworzenie użytecznych standardów przy komputeryzacji czynności bibliecznych;
- pomoc poszczególnym bibliotekom we wdrażaniu systemu komputerowego i innych form unowocześnienia ich pracy;
- stymulowanie prac nad tworzeniem komputerowych bibliografii i katalogów piśmiennictwa teologicznego i nauk pokrewnych;
- szkolenie pracowników bibliotek w zakresie pracy w systemie komputerowym oraz innych nowoczesnych metod pracy;
- obligatoryjną wymianę informacji między członkami o stanie prowadzonych indywidualnie prac nad komputeryzacją;
- popularyzację doświadczeń prowadzoną w formie spotkań, konferencji i działalności wydawniczej;
- zdobywanie środków materialnych na działalność własną oraz wspieranie działań poszczególnych bibliotek i osób prawnych⁵⁰.

⁵⁰ Tamże.

3.1. Statut Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES.

Federacja Bibliotek Kościelnych FIDES jako instytucja o osobowości prawnej posiada statut, który stanowi ogół przepisów określający strukturę oraz obowiązki działania organizacji. Statut składa się z 6 działów: postanowienia ogólne, cele i środki działania, członkowie ich prawa i obowiązki, władze Federacji, postanowienia końcowe. W ramach działów występują szczegółowe paragrafy, omawiające poszczególne zagadnienia.

Federacja zrzesza osoby fizyczne będące wytypowanymi przedstawicielami bibliotek kościelnych. Podlega nadzorowi władzy kościelnej na mocy Kodeksu Prawa Kanonicznego. Federacja obejmuje swoją działalnością teren całego kraju.

Jak już wcześniej wspomniano celem Federacji jest popieranie doktryny chrześcijańskiej, szerzenie słowa ewangelicznego poprzez wspieranie i unowocześnianie pracy polskich bibliotek kościelnych⁵¹.

Członkostwo w Federacji przybiera trzy zasadnicze formy:

- członkostwa zwyczajnego (osoba fizyczna reprezentująca bibliotekę kościelną w Polsce, posiadającą osobowość prawną lub należącą do kościelnej osoby prawnej);
- członkostwa wspierającego (osoby fizyczne lub prawne ofiarujące pomoc materialną Federacji FIDES);
- członkostwa honorowego (osoby fizyczne lub prawne, które w jakiś sposób zasłużyły się Federacji)⁵².

Założyciele FIDES są automatycznie jej członkami. Pozostali są przyjmowani w trybie uchwały. Według postanowień ujętych w Statucie każda biblioteka może być reprezentowana w Federacji tylko przez jednego członka zwyczajnego, wyznaczonego przez władze biblioteki. Członkowie nie otrzymują wynagrodzenia. Aby

⁵¹ Tamże, art. 6.

⁵² Tamże, art. 8.

zostać przyjętym do FIDES należy złożyć wniosek, który powinien zawierać:

- oświadczenie woli o przyjęciu Statutu;
- oświadczenie właściwego organu biblioteki o wyznaczeniu osoby, która będzie reprezentantem;
- charakterystykę biblioteki (w tym przypadku chodzi o zwięzłą historię powstania oraz określenie zbiorów, jakie biblioteka posiada)⁵³.

Członkostwo zwyczajne można utracić na skutek: własnej rezygnacji; wykluczenia z Federacji w wyniku naruszenia postanowień Statutu; nie płacenia składek; odwołania przez władzę, która wyznaczyła kandydata na członka; likwidacji biblioteki. Tabela nr 3 przedstawia zestawienie praw i obowiązków potencjalnego członka zwyczajnego.

3. Tabela. Członkostwo zwyczajne – prawa i obowiązki (opracowane własne według Statutu Federacji Bibliotek Kościelnych – FIDES z 2000 r.)

PRAWA	OBOWIĄZKI
- uczestniczenie w działalności FIDES	- przestrzeganie postanowień Statutu, zarządzeń władz
- korzystanie z pomocy Federacji	- płacenie składek
- uczestniczenie z prawem głosu w Walnym Zgromadzeniu	
- korzystanie z czynnego i biernego prawa wyborczego	

⁵³ Tamże, art. 11.

W skład władz Federacji wchodzi:

- a) Walne Zgromadzenie (władza najwyższa, zwoływane jest przez Zarząd raz w roku);
- b) Zarząd (składa się z 5 członków, w tym przewodniczącego, zastępcy oraz skarbnika i sekretarza; zbiera się dwa razy w roku);
- c) Komisja Rewizyjna (3 członków, przeprowadza kontrolę działalności Federacji).

Kadencja wybranych władz trwa trzy lata. Zarząd wybierany jest przez Walne Zgromadzenie w głosowaniu tajnym. O ile Statut nie stanowi inaczej uchwały podejmowane są w głosowaniach jawnych, zwykłą większością głosów.

Do głównych zadań Wlanego Zgromadzenia należą:

- wybór oraz odwołanie Zarządu oraz Komisji Rewizyjnej;
- wytyczenie kierunków działalności Federacji;
- rozpatrywanie rocznych sprawozdań;
- zatwierdzanie rozliczeń finansowych;
- rozpatrywanie odwołań od decyzji innych władz Federacji;
- przyjmowanie członków;
- podejmowanie decyzji o członkostwie Federacji w innych organizacjach;
- uchwalenie zmian Statutu;
- wykluczanie członków;
- podejmowanie decyzji o rozwiązaniu Federacji⁵⁴.

Do zadań Zarządu należą:

- kierowanie bieżącą działalnością Federacji;
- reprezentowanie jej na zewnątrz;
- uchwalanie bieżących programów działania;
- ustalanie budżetu Federacji;
- przyjmowanie członków zwyczajnych;
- powoływanie i odwoływanie komisji problemowych;
- wykonywanie uchwał Walnego Zgromadzenia;
- sprawowanie pieczy nad majątkiem Federacji;
- składanie dorocznych sprawozdań z działalności⁵⁵.

⁵⁴ Tamże, art. 21.

⁵⁵ Tamże, art. 22.

Majątek Federacji stanowią: składki członkowskie, darowizny, spadki, dotacje, zapisy, subwencje, dochody z działalności gospodarczej Federacji. W myśl postanowień końcowych Statutu Federacji wszelkie zmiany muszą być bezapelacyjnie zatwierdzone przez Konferencję Episkopatu Polski zgodnie z Kodeksem Prawa Kanonicznego. Również w przypadku rozwiązania Federacji, wszystko musi się odbywać za zgodą i wiedzą Konferencji Episkopatu Polski.

3.2. Jednostki powołane w ramach Federacji.

W dniu 20 czerwca 1995 r. na pierwszym zebraniu Zarządu FIDES ustalono zadania, które w przyszłości miała realizować Federacja. Oczywiście było to możliwe tylko i wyłącznie przy pomocy komisji tematycznych, które zajmowały się poszczególnymi sektorami działalności Federacji. Na tymże zebraniu wystosowano projekt powstania następujących komisji:

- komisja do spraw autorytatywnej modyfikacji formatu (chodziło głównie o zmianę ówczesnego formatu danych na US-MARC, co wiązało się z konwersją danych, nowymi elementami opisu oraz koniecznością odpowiedniego szkolenia w tym zakresie);
- komisja do spraw opracowania rzeczowego zbiorów (wybór jednolitego sposobu opracowania rzeczowego piśmiennictwa w bazach komputerowych Federacji, przygotowanie słownika haseł przedmiotowych lub słów kluczowych – w kontakcie z konsorcjum VTLS);
- komisja zajmująca się kartotekami haseł wzorcowych (oprócz kartoteki przedmiotowej);
- komisja zajmująca się Bibliografią Nauk Kościelnych (książki, artykuły z czasopism);
- komisja zajmująca się tworzeniem Centralnego Katalogu Książek Bibliotek Kościelnych (scalanie danych w ramach bazy; udostępnianie poprzez CD-ROM-y; udostępnianie w sieci Internet);

- komisja do spraw współpracy z zagranicą (zdobywanie informacji o działalności bibliotek kościelnych; współpraca w dziedzinie wydawania bibliografii, słowników słów kluczowych, stała współpraca z Międzynarodową Radą Stowarzyszeń Bibliotek Teologicznych);
- komisja do spraw szkoleń (kursy dotyczące MAK, współpraca z ABMK w Lublinie; pomoc w fachowym organizowaniu pracy bibliotecznej);
- zespół do spraw działalności informacyjno-wydawniczej (własny biuletyn informacyjny, informacja w mediach, wydawanie podręczników, poradników, materiałów szkoleniowych, informatorów)⁵⁶.

Wobec wyłonienia tych zadań zdecydowano, aby wysłać pismo-ankietę do każdej biblioteki zrzeszonej w FIDES z prośbą o zdeklarowanie się, do której komisji i w jakim zakresie włączy się ona we wspólne prace. Na kolejnych zebraniach poszczególni członkowie zgłaszali się do zaproponowanych komisji⁵⁷.

Ze względu na fakt, iż członkowie wyznaczonych komisji w kolejnych latach działalności Federacji nie dysponowali odpowiednim zapleczem czasowym (wszyscy zapracowani byli w swoich bibliotekach), jak również środków, komisje te niestety nie rozwinęły swojej działalności. W następnych latach próbowano ożywić współpracę w regionach (biblioteki mające siedziby w pobliżu siebie), ale ten pomysł również nie został w pełni wykorzystany z powodu słabości wielu ośrodków⁵⁸. Nadal swoją działalność kontynuuje Zespół ds. Działalności Informacyjno-Wydawniczej. W roku 1999 powołano do istnienia Biuro ds. Rozwoju i Komputeryzacji Federacji FIDES.

⁵⁶ Poleszak, Ewa (1995). Informacje z zebrań Zarządu Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES. *FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych* nr 1, s. 41-42

⁵⁷ AFIDES ss., Protokół z zebrania Zarządu Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES w dniu 20.06.1995, maszynopis.

⁵⁸ Grocholska, Bożena [Dok. elektr.] (2002). Wywiad Bożeny Grochowskiej z Ks. Krzysztofem Gonetem Dyrektorem Biura ds. Rozwoju i Komputeryzacji Federacji FIDES. <http://ebib.oss.wroc.pl/2002/35/wywiad.php> [2002.08.10].

4. Kierunki rozwoju Federacji.

Federacja w trakcie swojej działalności starała się z ogromnym rozmachem realizować zadania ustanowione przez Statut FIDES. Kierunki rozwoju działalności FIDES przewidywały m.in.:

- staranie się o umożliwienie bibliotekom członkowskim dostępu do Internetu;
- umożliwienie szerokiego i łatwego dostępu do informacji bibliotecznych;
- wspieranie wysiłków nad utworzeniem bibliografii prac z zakresu teologii, filozofii, historii Kościoła i nauk pokrewnych;
- działania zmierzające do stworzenia komputerowej sieci bibliotek kościelnych;
- włączenie się do prac nad przygotowaniem ujednoliconych formatów opisów bibliograficznych oraz kartotek haseł wzorcowych (szczególnie z zakresu szeroko rozumianych nauk kościelnych);
- prowadzenie spotkań, szkoleń, kursów, poradnictwa w zakresie prac bibliotecznych, a zwłaszcza w zakresie sprzętu, programów i usług komputerowych związanych z funkcjonowaniem bibliotek w różnych regionach Polski;
- wypracowanie form działalności gospodarczej pozwalającej zdobyć fundusze na rozwój bibliotek kościelnych (np. fundacje, płatne ekspertyzy, staże, wyjazdy szkoleniowe za granicę);
- przygotowanie i wydawanie materiałów szkoleniowo-metodycznych, biuletynu wewnętrznego Federacji oraz bibliografii na aktualne tematy;
- propagowanie nowatorskich rozwiązań oraz szczególnych osiągnięć w pracy poprzez prowadzenie kursów oraz fundowanie nagród;
- nawiązywanie współpracy z bibliotekami wyższych uczelni i instytutów w kraju oraz bibliotekami Kościołów niekatolickich;

- współdziałanie z Ośrodkiem Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych przy Katolickim Uniwersytecie Lubelskim;
- ułatwienie przez Federację nawiązywania współpracy z zagranicznymi bibliotekami teologicznymi, a także stowarzyszeniami (np. ATLA, Conseil International des Associations de Bibliothèques des Théologies)⁵⁹.

Na przestrzeni lat kierunki działalności Federacji FIDES były konsekwentnie poszerzane. Do osiągnięć w realizacji należało m.in. rozwinięcie współpracy z zagranicą. Federacja nawiązała współpracę z Amerykańskim Stowarzyszeniem Bibliotek Teologicznych (ATLA) oraz Międzynarodowym Stowarzyszeniem Bibliotek Teologicznych (obecnie BETH). Dzięki kooperacji z Biblioteką Narodową w wielu bibliotekach zaczęto stosować system biblioteczny MAK. Działania zmierzające do stworzenia komputerowej sieci bibliotek kościelnych stały się realne. Federacja rozpoczęła również od 1995 r. wydawanie *Biuletynu Bibliotek Kościelnych – FIDES*, z licznymi artykułami ułatwiającymi organizację prac bibliotecznych w bibliotekach.

5. Działalność Federacji Bibliotek Kościelnych „FIDES” w latach 1996-2001.

Powstanie Federacji FIDES otworzyło przed bibliotekami kościelnymi nowe możliwości rozwoju, wraz z zastosowaniem nowych technik w procesach biblioteczno-informacyjnych. Powoli jednostki te stawały się centrami informacji dla większych grup odbiorców, jak również stopniowo przestawały być ośrodkami zamkniętymi dla szerszej grupy czytelników. Automatyzacja procesów biblioteczno-informacyjnych zwiększyła atrakcyjność tych placówek wśród swoich użytkowników. Federacja zakładała przede wszystkim ujednoczenie działań w zakresie komputeryzacji typowych czynności bibliotecznych, takich jak: gromadzenie,

⁵⁹ Bednarczyk, Jan (1996). Powołanie do życia Federacji Bibliotek Kościelnych – FIDES. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* t. 65, s. 76-77

opracowanie, udostępnianie, informowanie oraz dążenie do stworzenia zautomatyzowanej sieci bibliotek kościelnych.

5.1. Osiągnięcia Federacji FIDES.

Wstępne cele i kierunki działania Federacji FIDES wiązały się przede wszystkim z możliwością kompleksowego wykorzystania komputerów w polskich bibliotekach kościelnych jako jednej z form wdrożenia nowoczesnych środków przekazu informacji. Nie należy jednak zapominać, iż podstawowym celem FIDES, jako jednostki podlegającej Kościołowi Katolickiemu i silnie z nim związanej (poprzez szczególny charakter gromadzonych zbiorów przez biblioteki członkowskie), było popieranie doktryny chrześcijańskiej, realizowanie i szerzenie nowej ewangelizacji oraz ożywienie duchem chrześcijańskim porządku doczesnego przez usprawnienie działalności bibliotek kościelnych w ich ogólnym zakresie działalności⁶⁰.

Do istotnych zadań w ramach Federacji włączono także zdobywanie środków materialnych przeznaczonych na rozwój własnej działalności oraz na aktywne wspieranie przedsięwzięć poszczególnych bibliotek i osób prywatnych, mających na celu uzyskiwanie środków finansowych na wprowadzanie postępu technicznego. Wiązało się to głównie z wystosowaniem przez przewodniczącego Federacji ks. Jana Bednarczyka wniosku do Komitetu Badań Naukowych, o dofinansowanie działalności FIDES, jak również ze zdobywaniem środków finansowych na realizację konkretnych projektów np. zwrócenie się z prośbą do niemieckiej Fundacji *Renovabis – Solidaritätsaktion der deutschen Katholiken mit den Menschen in Mittel- und Osteuropa* o dofinansowanie projektu teaurusu ETHERELI⁶¹. Niestety Federacja nie została dofinansowana przez Renovabis. Środkiem realizacji wyznaczonych przez Federację celów, było również organizowanie licznych kursów szkoleniowych i spotkań popularyzatorskich. Federacja Bibliotek

⁶⁰ AFIDES ss., Statut Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES z 2000 r., maszynopis.

⁶¹ AFIDES ss., Korespondencja 1999, maszynopis.

Kościelnych FIDES, zgodnie z postanowieniami Statutu, sukcesywnie realizowała postawione zadania i cele.

Jednym z pierwszych działań Federacji, po jej oficjalnym erygowaniu, było nawiązanie kontaktów z jednostkami bibliotecznymi w kraju (w tym z Ośrodkiem Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne przy Katolickim Uniwersytecie Lubelskim) oraz za granicą. Bibliotekom kościelnym poza krajem oraz kościelnym bibliotekom niekatolickim Federacja zaoferowała swoją pomoc poprzez nawiązywanie różnych form współpracy np. przy organizowaniu szkoleń dla bibliotekarzy i planowaniu konferencji tematycznych⁶².

W 1996 r. podobnie jak w latach minionych, podejmowano szereg działań, mających na celu podtrzymanie i zwiększenie działalności FIDES. Jednym z ważniejszych osiągnięć (oprócz licznych kursów w zakresie użytkowania pakietu MAK), była realizacja założeń programowych Federacji w działalności jej bibliotek. Wiązało się to bezpośrednio z udoskonaleniem obsługi czytelników, którym oferowano większą i bardziej sprecyzowaną ilość informacji w postaci komputerowych baz danych. Zastosowanie i wykorzystanie pakietu MAK w bibliotekach, pozwoliło szybciej i lepiej gromadzić, opracowywać i udostępniać posiadane zbiory. Nastąpiło znaczne zwiększenie i przyspieszenie dostępu czytelników do informacji w bazach danych. Biblioteki członkowskie rozwinęły wymianę tych baz między sobą⁶³.

W okresie między pierwszym a drugim Walnym Zgromadzeniem FIDES (przełom 1995/1996 r.) liczba członków Federacji wzrosła z 42 do 71. Z roku na rok liczba bibliotek zrzeszonych zwiększała się, choć nie brakowało również przypadków rezygnacji z uczestnictwa w stowarzyszeniu, wynikające głównie z objęcia przez biblioteki innych kierunków

⁶² Poleszak, Ewa (1995). Informacje z zebrań Zarządu Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES. *FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych* nr 1, s. 40.

⁶³ Bednarczyk Jan (1996). Działalność Federacji Bibliotek Kościelnych – FIDES (20 VI 1995 – 31 XII 1996). *FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych* nr 1-2, s. 13.

rozwoju (choćby stosowanie innego systemu bibliotecznego). Z inicjatywy Federacji ponownie zorganizowano szkolenie w zakresie użytkowania pakietu MAK.

Kolejnym z działań Federacji było wystosowanie pisma do Nadzwyczajnej Podkomisji Sejmu Rzeczypospolitej do rozpatrzenia rządowego projektu ustawy o bibliotekach z uwagami Federacji do niektórych jej punktów, mających odniesienie także do bibliotek kościelnych. Członkowie Zarządu uczestniczyli w posiedzeniu biura Nadzwyczajnej Podkomisji Sejmowej w Warszawie w dniu 21 marca 1996 r., na którym ks. Krzysztof Gonet przedstawił z ramienia FIDES uwagi dotyczące wzmiankowanego projektu ustawy⁶⁴.

Na zaproszenie Rektora PAT w Krakowie, ks. prof. dr hab. Adama Kubisia oraz przewodniczącego Federacji FIDES – ks. dr Jana Bednarczyka, Zarząd Conseil International des Associations de Bibliothèques de Théologie podjął decyzję o odbyciu swojego Zgromadzenia Ogólnego w dniach 12-18 września 1998 r. w Krakowie. Wydarzenie to związane było z jubileuszem 600-lecia Wydziału Teologicznego w Krakowie⁶⁵.

Na początku 1996 r. Zespół ds. działalności informacyjno-wydawniczej zrealizował swoje podstawowe zadanie, a mianowicie ukazał się pierwszy numer czasopisma *FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych* w nakładzie 220 egzemplarzy. Cały nakład periodyku rozprowadzono w bibliotekach kościelnych oraz niektórych bibliotekach państwowych. Nadal kontynuowane były prace w trzech głównych komisjach problemowych: ds. modyfikacji formatu, ds. opracowania rzeczowego oraz ds. bibliografii. W ramach Komisji ds. modyfikacji formatu szczególną uwagę zwracano na problemy związane z unifikacją formatów opisów dokumentów i zasad katalogowania. Skomasowanie baz kilku bibliotek i wydanie CD-ROM'u ukazało zarówno błędy w katalogowaniu, jak i rozbieżności w wypełnianiu pól i podpól. Dlatego konieczne stało się uzgodnienie, co do sposobów opisywania druków zwartych.

⁶⁴ Szulc, Jolanta (2000). Federacja Bibliotek Kościelnych FIDES – historia powstania, zadania, działalność. *Bibliotekarz* nr 4, s. 14

⁶⁵ Poleszak, Ewa (1995). Informacje z zebrań Zarządu Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES. *FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych* nr 1, s. 40.

Dla dalszej i pomyślnej działalności Federacji Bibliotek Kościelnych potrzebne były znaczne środki finansowe. Przewodniczący FIDES ks. dr J. Bednarczyk złożył w grudniu 1996 r. wniosek do Komitetu Badań Naukowych w Warszawie o dofinansowanie działalności Federacji w 1997 r. oraz w kolejnych latach istnienia, głównie dla prowadzenia kursów szkoleniowych MAK-a, organizowania konferencji tematycznych oraz wydawania biuletynu *FIDES*. Niestety nie w każdym roku Federacja mogła liczyć na dofinansowanie swojej działalności ze strony Komitetu Badań Naukowych. W większości przypadków prośba była odrzucana. W 1997 r. Federacja otrzymała środki finansowe z KBN w wysokości 1000 zł na zorganizowanie: Konferencji szkoleniowej dla administratorów baz danych bibliotek członkowskich, Konferencji szkoleniowej na temat użytkowania programu MAK. Wielokrotnie FIDES starała się o środki materialne na prowadzenie działalności wydawniczej, jednak nigdy tych środków nie otrzymała⁶⁶. W 2001 r. na konto Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES z Komitetu Badań Naukowych wpłynęło 10 000 zł. Była to kwota przeznaczona na konkretny cel – na prace związane z tworzeniem centralnego katalogu FIDES⁶⁷.

Wstąpienie do Federacji Bibliotek Kościelnych prawie 80 bibliotek kościelnych (stan na 1997 r.), świadczyło nie tylko o potrzebie rozwijania wzajemnego współdziałania, chęci wprowadzenia nowoczesnych metod pracy bibliotecznej, ale także usprawnienia wymiany informacji i doświadczeń. Czytelnikom zapewniło to szerszy i szybszy dostęp do potrzebnej wiedzy⁶⁸.

Na przełomie 1996/1997 r. zintensyfikowała się wymiana pomiędzy bibliotekami, informacji z zakresu nauk kościelnych z wykorzystaniem nowoczesnych metod i środków przekazu (CD-

⁶⁶ AFIDES ss., Wnioski do Komitetu Badań Naukowych 1996-1998, maszynopis.

⁶⁷ Protokół nr 12 z Zebrania Zarządu Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES w dniu 21-22.05.2001 r. (2001). Oprac. Godlewska, Genowefa. FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych nr 1-2 (12-13), s. 15.

⁶⁸ Kubiś, Adam (1997). Słowo wstępne Rektora PAT wygłoszone podczas III Walnego Zgromadzenia Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES. *FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych* nr 1-2, s. 11-12.

ROM, wymiana baz, praca w sieciach komputerowych). Owocnie postępowały prace nad tworzeniem zrębów polskiej bibliografii nauk teologicznych. Zorganizowano kolejne kursy dla użytkowników programu MAK dla początkujących oraz dla administratorów programu. Kursy te finansowane były z dotacji przyznanych przez Komitet Badań Naukowych w Warszawie oraz ze składek członkowskich⁶⁹. Trzecie Walne Zgromadzenie Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES odbyło się w Krakowie (13.05.1997).

Na przestrzeni lat 1995-2001 znacznie postępowała komputeryzacja bibliotek i opracowanie zbiorów w systemie MAK. Organizowane co roku kursy obsługi systemu bibliotecznego cieszyły się dużym zainteresowaniem. Starano się z roku na rok uaktualniać CD-ROM z bazami danych, utworzonymi w bibliotekach Federacji. Członkowie Federacji brali udział w różnych spotkaniach i konferencjach bibliotekarzy polskich (m.in. w sesji przeprowadzonej przez Ośrodek Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych na temat „Opracowania rzeczowego zbiorów bibliecznych”).

Zarząd wystąpił z propozycją ożywienia współpracy pomiędzy bibliotekami FIDES działającymi w regionie. Planowano powołać radę regionów złożoną z osób reprezentujących różne części Polski, która wspierałaby Zarząd. Praca w grupach regionalnych polegała na rozwiązywaniu konkretnych problemów w sześciu grupach, które utworzone zostały wg podziału terytorium Polski na sześć części. Zagadnienia te dotyczyły:

- utworzenia Biura ds. obsługi Federacji (sprawy finansowania etatów, oczekiwania wobec biura);
- współpracy regionalnej, jak sobie mogłyby pomagać biblioteki oraz ukonkretniać współpracę, w jaki sposób usprawniać i udrażniać kontakty między sobą;

⁶⁹ Bednarczyk, Jan (1997). Sprawozdanie z działalności Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES [w okresie 19 VI 1996 – 13 V 1997]. *FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych* nr 1-2, s. 13.

- przedstawienia projektów na usprawnienie funkcjonowania całej Federacji⁷⁰.

Działalność członków Federacji w ramach poszczególnych grup regionalnych wykazała potrzebę powołania Biura do obsługi Federacji, które zajmowałoby się: koordynowaniem prac Federacji, organizacją szkoleń, przygotowaniem podręczników, obsługą techniczną bibliotek z programem MAK, wzorcowym katalogiem w Internecie, tworzeniem słownika haseł przedmiotowych. Wszyscy dostrzegli potrzebę współpracy między bibliotekami znajdującymi się w pobliżu siebie (zakonnymi, diecezjalnymi, seminaryjnymi). Chodziło tu głównie o wymianę dubletów, pomoc związaną z wdrażaniem programu MAK, organizowanie szkoleń, dzielenie zadań pomiędzy biblioteki np. związanych z opracowywaniem nowości książkowych, opisywaniem zawartości czasopism (zwłaszcza wydawanych u siebie)⁷¹. Z powodu słabości wielu ośrodków grupy regionalne nie rozwinęły w kolejnych latach swojej działalności.

W 1998 r. nastąpił ponowny wybór Zarządu Federacji, skład drugiej kadencji tworzyli: ks. dr Jan Bednarczyk (przewodniczący), ks. dr Jerzy Witczak (zastępca przewodniczącego), mgr Piotr Latawiec (członek Zarządu), mgr Edwin Klessa (skarbnik) oraz s. Genowefa Godlewska (sekretarz). Na czele sekretariatu w dalszym ciągu pozostała mgr Małgorzata Janiak⁷².

Jednym z ważniejszych wydarzeń w okresie działalności Federacji Bibliotek Kościelnych było zorganizowanie (we współpracy z Papieską Akademią Teologiczną w Krakowie) Zgromadzenia Ogólnego Międzynarodowej Rady Stowarzyszeń Bibliotek Teologicznych. Po raz pierwszy przedstawiciele 13 stowarzyszeń bibliotek teologicznych z całej Europy oraz Stanów

⁷⁰ Protokół z IV Walnego Zgromadzenia Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES (1998). Oprac. Poleszak, Ewa. FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych nr 2, s. 13.

⁷¹ Tamże, 13-14.

⁷² Protokół nr 1 z Zebrania Zarządu Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES w dniu 26.06.1998 r. (1998). Oprac. Godlewska, Genowefa s. FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych nr 2, s. 23.

Zjednoczonych obradowali w Polsce. Zjazd wpisał się w obchody 600-lecia Wydziału Teologicznego Akademii Krakowskiej. Na obradach omówiono aktualne problemy działalności bibliotek teologicznych w krajach członkowskich (sprawozdania przedstawicieli poszczególnych stowarzyszeń krajowych), współpracy międzynarodowej w ostatnich latach oraz postęp prac nad tworzeniem międzynarodowego teaurusu teologicznego ETHERELI⁷³. W projekt ten miała się również włączyć Federacja Bibliotek Kościelnych FIDES. Tezaurus ETHERELI był wielojęzycznym teaurusem służącym do katalogowania i do odnajdywania informacji zgromadzonych w bibliotekach religijnych i teologicznych Europy. Tezaurus ten otwierał przed polskimi bibliotekami kościelnymi możliwość wejścia do szerokiej sieci powiązań pomiędzy bibliotekami religijnymi i teologicznymi. Zadaniem Federacji miało być ustalenie listy terminów z języka polskiego reprezentatywnych dla dziedziny religijnej, ustalenie definicji teologicznej tych terminów oraz ich związków semantycznych z innymi terminami obecnymi w teaurusie wielojęzycznym, który powinien zawierać ok. 10 000 terminów⁷⁴.

W 1999 r. utworzono Biuro ds. Rozwoju i Komputeryzacji Federacji, którego dyrektorem został ks. mgr Krzysztof Gonet. Jednoosobowa komórka, organizowała szkolenia i pomagała w instalacji i usprawnianiu zainstalowanego programu MAK. Biuro zajęło się opracowaniem katalogu centralnego i udostępnianiem bazy danych FIDES w Internecie (www.fides.org.pl). Koordynowało również prace przygotowawcze do konwersji baz danych FIDES do USMARC-a oraz prace nad opracowaniem „Słownika słów kluczowych z teologii i nauk kościelnych”. Od czerwca 2001 r. Zarząd Federacji powierzył tej komórce prowadzenie działalności gospodarczej⁷⁵. W ramach działalności Biura sporządzona została

⁷³ Walne Zgromadzenie Międzynarodowej Rady Stowarzyszeń Bibliotek Teologicznych Kraków, 12-18 września 1998 r. (1999). Oprac. Bednarczyk, Jan. FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych nr 2/1999, 7-8.

⁷⁴ AFIDES ss., Korespondencja 1998, maszynopis.

⁷⁵ Grocholska, Bożena [Dok. elektr.] (2002). Wywiad Bożeny Grochowskiej z Ks. Krzysztofem Gonetem Dyrektorem Biura ds. Rozwoju i Komputeryzacji Federacji FIDES. <http://ebib.oss.wroc.pl/2002/35/wywiad.php> [2002.08.10].

ankieta, która dotyczyła przede wszystkim dalszych szkoleń – jakie są zapotrzebowania, na jakie kursy oczekują pracownicy bibliotek, przynależących do Federacji⁷⁶.

W dniach 15-16 maja 2001 r. w Warszawie miało miejsce spotkanie grupy specjalistów, które dotyczyło:

- problemu utworzenia katalogu centralnego książek bibliotek należących do Federacji i ujednolicenia jego opisów. Postanowiono, by baza tegoż katalogu ukazała się na kolejnym CD-ROM'ie;
- konwersji opisów z formatu MARC-BN na format US MARC;
- haseł przedmiotowych oraz tworzenia słownika słów kluczowych z zakresu nauk kościelnych⁷⁷.

Pomiędzy Biblioteką Narodową w Warszawie a Federacją Bibliotek Kościelnych FIDES zawarte zostało porozumienie współpracy (12 czerwca 2001 r.). Współpraca ta dotyczyła wdrażania w polskich bibliotekach, szczególnie w bibliotekach publicznych i kościelnych, pakietu bibliotecznego oprogramowania komputerowego MAK, którego właścicielem była Biblioteka Narodowa. Biblioteka Narodowa miała zapewnić opiekę merytoryczną twórców programu MAK i innych specjalistów przy wdrażaniu pakietu MAK i prowadzeniu szkoleń przez pracowników Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES. Federacja miała zorganizować odpłatną usługę serwisowania pakietu MAK, polegającą na pomocy w zainstalowaniu programów i dostosowaniu ich do potrzeb bibliotek, szkoleniu pracowników, pomocy w rozwoju systemu komputerowego w bibliotekach, oraz innych działaniach tego typu. Jakość wykonywanych przez pracowników FIDES usług miała być gwarantowana stałą współpracą ze specjalistami z

⁷⁶ Sprawozdanie z VI Walnego Zgromadzenia Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES w dniu 14.12.2000 r. (2000). Oprac. Godlewska, Genowefa s. FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych nr 1-2 (10-11), s. 24.

⁷⁷ Bednarczyk, Jan (2001). Informacja Przewodniczącego o działalności Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES w okresie 15.12.2000 – 12.06.2001. *FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych* nr 1-2(12-13), s. 8.

Biblioteki Narodowej. Pracownicy Federacji uczestniczyli w pracach nad rozwojem pakietu MAK przekazując opinie i dezyderaty użytkowników oraz swoje doświadczenia i wnioski. Informowali również Bibliotekę Narodową o instytucjach, które skorzystały z jej pomocy przy wdrażaniu i optymalizacji zastosowania pakietu MAK w celu lepszego rozpoznania potrzeb środowiska polskich bibliotek w dziedzinie komputeryzacji⁷⁸.

W tym samym roku nastąpiły ponowne wybory Zarządu Federacji. Przewodniczącym FIDES został ks. dr Jerzy Witczak z Biblioteki Papieskiego Wydziału Teologicznego i Metropolitalnego Wyższego Seminarium Duchownego⁷⁹.

5.2. Automatyzacja bibliotek kościelnych zrzeszonych w Federacji.

Temat komputeryzacji dziś bardzo modny i ważny w wielu dziedzinach życia, jest zagadnieniem bardzo złożonym technicznie i pociąga za sobą określone koszty. Niewątpliwie już dziś dostrzegamy pozytywne skutki komputeryzacji bibliotek, jednakże są one zauważalne przede wszystkim w dużych bibliotekach. Wydaje się jednak, że w niezbyt odległym czasie proces ten musi dotknąć pozostałe biblioteki. Wynika to z faktu, że cywilizacja współczesna buduje nieustannie i w szybkim tempie społeczeństwo informacyjne. Także szybki rozwój Internetu powoduje, że przeciętny człowiek jest zasypywany ogromną ilością informacji, zwykle nieuporządkowanej, a często też o wątpliwej jakości. Na tym tle rysuje się szczególne posłannictwo bibliotekarza obsługującego bibliotekę parafialną czy klasztorną⁸⁰. Zebrany materiał jest próbą przedstawienia jednego z najważniejszych etapów działalności Federacji Bibliotek Kościelnych, jakim jest komputeryzacja bibliotek zrzeszonych w Federacji. Z uwagi na fakt, iż w 1998 r. powstała obszerna publikacja

⁷⁸ AFIDES ss., Porozumienie pomiędzy Biblioteką Narodową a Federacją Bibliotek Kościelnych FIDES 2001, maszynopis.

⁷⁹ Sprawozdanie z VII Walnego Zgromadzenia Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES w dniach 11-12.06.2001 r. (2001). Oprac. Godlewska, Genowefa. FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych nr 1-2 (12-13), s. 25.

⁸⁰ Latawiec, Jerzy (2002). Komputeryzacja bibliotek. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* t. 77, s. 103.

na temat automatyzacji procesów biblioteczno-informacyjnych w świetle działalności Federacji FIDES (autorstwa Janusza Dziewiątkowskiego), autorka przedstawiła zagadnienie komputeryzacji fragmentarycznie, jednocześnie odsyłając do wspomnianej publikacji, która ukazała się na łamach *Biuletynu Bibliotek Kościelnych FIDES* (nr 1/1998).

Komputeryzacja w szerszym zakresie rozpoczęła się w bibliotekach polskich, dopiero w drugiej połowie lat osiemdziesiątych. Było to związane z kilkoma podstawowymi czynnikami. Po pierwsze, powstała realna możliwość zakupu przez biblioteki mikrokomputerów dla swojego wyłącznego użytkowania. Po drugie, pojawiły się tanie lub wręcz bezpłatne programy do automatyzacji niektórych prac biblioteczno-informacyjnych – takie jak MicroISIS lub MAK. Po trzecie, zwiększyła się ilość bibliotekarzy znających zagadnienia komputeryzacji bibliotek i zwiększenia stopnia zaspokajania potrzeb czytelników. Wzrosła również liczba informatyków znających specyfikę automatyzacji prac bibliotecznych⁸¹.

Pakiet CDS-ISIS został opracowany na zlecenie UNESCO w 1985 r. Od tego czasu powstało kilka kolejnych wersji tego oprogramowania., w tym również wersja sieciowa. Pakiet ten rozpowszechniany był nieodpłatnie przez Instytut INTE (Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej) w Warszawie. Jedynym warunkiem, jaki spełniać musiał użytkownik systemu było nie używanie go do celów komercyjnych. MicroISIS był umiarkowanie przyjazny użytkownikowi. Komunikacja z tym pakietem odbywała się w sposób dialogowy za pośrednictwem systemu menu, z których każde przedstawia spis możliwości wyboru dostępnych użytkownikowi w danej chwili. Twórcy pakietu udostępnili go w kilku wersjach językowych. W Instytucie INTE wykonana została polska wersja językowa systemu, która również nieodpłatnie rozpowszechniana była w Polsce. Pakiet MicroISIS spełniał w Polsce bardzo ważną rolę. W pewnym okresie (druga połowa lat

⁸¹ Szczęch, Władysław (1995). Uwagi na temat komputeryzacji bibliotek. *FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych* nr 1, s. 70.

osiemdziesiątych) był jedynym oprogramowaniem przeznaczonym do zastosowań bibliotecznych na dobrym, światowym poziomie⁸².

Charakterystycznym dla okresu końca lat osiemdziesiątych było:

- tworzenie własnych baz danych (przy wykorzystaniu bezpłatnego programu UNESCO – MicroISIS), głównie katalogów czasopism, druków zwartych, zawartości czasopism, literatury firmowej oraz prac naukowo-badawczych pracowników uczelni, instytutu czy organizacji;
- zwrócenie większej uwagi na prace związane z usprawnieniem obsługi informacyjnej czytelników;
- wymiana informacji na nośnikach maszynowych z Biblioteką Narodową i innymi bibliotekami;
- podejmowanie działań ułatwiających wymianę doświadczeń związanych z komputeryzacją bibliotek, wypracowanie wspólnych rozwiązań pojawiających się problemów, a także niezbędnego szkolenia bibliotekarzy⁸³.

Problematyką komputeryzacji zainteresowane były przede wszystkim duże biblioteki naukowe, zwłaszcza biblioteki uniwersyteckie, biblioteki publiczne oraz nieliczne biblioteki kościelne. Systemowa zmiana organizacji pracy w tej ostatniej w wymienionych grupie bibliotek, rozpoczęła się na szeroką skalę na początku lat dziewięćdziesiątych. Nowoutworzona Federacja Bibliotek Kościelnych FIDES podjęła ideę stworzenia sieci bibliotek kościelnych, która stanowiłaby zorganizowaną całość, w ramach której poszczególne biblioteki współpracowałyby ze sobą, realizując wspólne cele i zadania w zakresie komputeryzacji swoich placówek bibliotecznych. Przypomnijmy, że Federacja zrzeszała sukcesywnie biblioteki kościelne wykorzystujące w swej działalności komputery. Jedną z pierwszych skomputeryzowanych bibliotek członkowskich Federacji, była Biblioteka Seminarium Duchownego

⁸² Maj, Jerzy; Marek, Nahotko; Władysław, Szczęch (1996). Zastosowanie komputera w bibliotece. Warszawa: Wyd. SBP, s. 49-56.

⁸³ Szczęch, Władysław (1995). Uwagi na temat komputeryzacji bibliotek. *FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych* nr 1, s. 71.

w Warszawie⁸⁴. Właściwa współpraca informatyków z bibliotekarzami sprawiła, że oprogramowanie biblioteczo-informacyjne MAK zostało oprogramowaniem wykorzystanym nie tylko w bibliotece seminaryjnej, ale i w całej sieci bibliotek kościelnych zrzeszonych w Federacji FIDES. Opinie i postulaty pierwszych użytkowników programu sprawiły, że w ciągu kilku następnych lat MAK został rozbudowany do wielofunkcyjnego pakietu obsługi tekstowych baz danych, ze szczególnym uwzględnieniem typowych baz bibliecznych. Zaletą pakietu MAK jest to, iż pozwala on na dokładne i ciągle dopasowywanie programów we własnym zakresie, bez ponoszenia dodatkowych kosztów na rozszerzające czy zmieniające się funkcje i potrzeby danej biblioteki⁸⁵.

Biblioteki kościelne współpracujące z FIDES, decydując się na wybór oprogramowania MAK spośród wielu innych dostępnych na polskim rynku programów bibliecznych, brały pod uwagę jego funkcjonalność i praktyczność. Program MAK cieszył się też zainteresowaniem dzięki niewygórowanej, w stosunku do produktów firm konkurencyjnych, cenie i niskim kosztom implementacji oraz niewielkim wymaganiom w zakresie sprzętu i oprogramowania systemowego.

Automatyzacja każdej biblioteki, a więc także biblioteki kościelnej, miała na celu udoskonalenie świadczeń poprzez racjonalizację pracy i zwiększenie dostępności do źródeł informacji. W literaturze przedmiotu coraz częściej pojawia się określenie biblioteki elektronicznej, rozumianej jako zbiór dokumentów elektronicznych, lub biblioteki wirtualnej, której w rzeczywistości nie ma, a w której poszukuje się informacji poprzez tzw. sieci rozległe. Niezależnie od tego, każdy potencjalny użytkownik

⁸⁴ Gonet, Krzysztof (1991). *Komputeryzacja w Bibliotece Wyższego Metropolitalnego Seminarium Duchownego św. Jana Chrzciciela w Warszawie. Przegląd Biblioteczny* R. 59, z. 3/4, s. 347.

⁸⁵ Maj, Jerzy; Marek, Nahotko; Władysław, Szczęch (1996). *Zastosowanie komputera w bibliotece*. Warszawa: Wyd. SBP, s. 57-68.

biblioteki oczekuje szybkiego i sprawnego dotarcia do poszukiwanej informacji⁸⁶.

Celem automatyzacji biblioteki była likwidacja zbędnych czynności, zwłaszcza tzw. technicznych oraz ułatwienie i przyspieszenie drogi dla użytkownika, z działalnością informacyjną włącznie. Komputeryzacja biblioteki miała w konsekwencji wyeliminować czynności rutynowe oraz umożliwić korzystanie z wielu rodzajów katalogów i kartotek pomocniczych przez wprowadzanie różnorodnych opcji. Za podstawowe moduły odpowiadające określonym sferom aktywności bibliotecznej w zintegrowanym systemie bibliotecznym uważano opcje: gromadzenia, katalogowania, wypożyczania, OPAC (katalog bezpośredniego dostępu czytelników) oraz gromadzenia i katalogowania wydawnictw ciągłych. Wszystkie z wymienionych czynności bibliotecznych, dzięki zastosowaniu oprogramowania MAK, zostały uaktywnione w bibliotekach kościelnych należących do FIDES.

Na podstawie analizy pakietu oprogramowania MAK oraz doświadczeń wdrożeniowych można powiedzieć, że oprogramowanie to dobrze spełniało oczekiwania bibliotekarzy. Było to narzędzie łatwe w obsłudze, dostosowane do potrzeb i specyfiki bibliotekarstwa polskiego (pełna obsługa polskich znaków diakrytycznych). MAK w sposób wyraźny przyspieszył i usprawnił pracę bibliotekarzy, eliminując np. znużające kopiowanie kart katalogowych lub pozwalając na przejmowanie gotowych opisów bibliograficznych do bazy katalogowej. Dla czytelników MAK zaoferował nowe możliwości szybkiego, wieloaspektowego wyszukiwania informacji, oraz bardzo szybkie przygotowanie zestawień bibliograficznych wydrukowanych lub w formie dyskietek komputerowych. MAK pozwolił również na swobodne kształtowanie struktury baz danych w zależności od potrzeb (różna struktura i szczegółowość opisów, indeksy, formy prezentacji na ekranie). Mógł też być wykorzystywany do tworzenia baz danych innych niż

⁸⁶ Szulc, Jolanta (2000). Automatyzacja bibliotek kościelnych w Polsce. *FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych* nr 1-2(10-11), s. 237.

bibliograficzne, np. kartoteka adresowa lub personalna⁸⁷. Program ten jednak nie przyjął się powszechnie i w wielu bibliotekach jest używany jedynie do obsługi pomocniczych baz danych takich jak *Przewodnik Bibliograficzny* czy też *Bibliografia Zawartości Czasopism*, które są stale aktualizowane.

Przy wszystkich zaletach systemu MAK, przeszkodą są jego niedostatki. Jest to system pracujący w środowisku DOS. Nie jest systemem sieciowym, więc bardzo utrudnione jest zorganizowanie współpracy bibliotek w procesie katalogowania, Program MAK nie pozwala też korzystać z Kartoteki Hasel Wzorcowych (brak też mechanizmu automatycznej aktualizacji zmiennych hasel)⁸⁸.

Rozwój nowoczesnych systemów komputerowych idzie w kierunku środowisk graficznych i najnowsze wersje produktów Microsoftu, jak Windows Millennium czy Windows XP, uniemożliwiają korzystanie z tego systemu. Jeśli MAK nie zostanie przystosowany do nowych środowisk, będzie musiał ustąpić pola innym systemom.

Podsumowanie

„Biblioteka jest instytucją, która samym swoim istnieniem świadczy o rozwoju kultury. Jest ona bowiem skarbnicą piśmiennictwa, przez które człowiek wyraża swój zamysł twórczy, inteligencję, znajomość świata i ludzi, a także umiejętność panowania nad sobą, osobistego poświęcenia, solidarności i pracy dla rozwoju dobra wspólnego. [...] Biblioteka jest więc szczególną świątynią twórczego ducha ludzkiego, który odzwierciedla owo Boże Tchnienie, jakie towarzyszyło dziełu stworzenia świata i człowieka”⁸⁹. Te słowa Papieża są wymownym potwierdzeniem

⁸⁷ Gonet, Krzysztof (1991). Komputeryzacja w Bibliotece Wyższego Metropolitalnego Seminarium Duchownego św. Jana Chrzciciela w Warszawie. *Przegląd Biblioteczny* R. 59, z. 3/4, s. 354.

⁸⁸ Łatawiec, Jerzy (2002). Komputeryzacja bibliotek. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* t. 77, s. 104

⁸⁹ Jan Paweł II [Dok. elektr.](1999). Jan Paweł II w Polsce. <http://mateusz.logon.bydgoszcz.pl/jp99/pp/1999/pp19990611c.htm> [2003.02.27].

narastającej na powrót świadomości, że środowiska naukowe i Kościół są w naturalny sposób sprzymierzone w budowaniu wspólnego skarbcza nauki i kultury. Szczególne miejsce owego współdziałania stanowią biblioteki kościelne, które dały początek tego rodzaju instytucjom w Europie i nieprzerwanie gromadzą, przechowują i udostępniają zbiory, sięgające swą genezą średniowiecza⁹⁰.

Powstanie Federacji Bibliotek Kościelnych było spowodowane potrzebami bibliotek kościelnych, zarówno na płaszczyźnie rozwijającego się postępu technicznego, co wiązało się ze stopniowym wprowadzaniem komputeryzacji, jak również na płaszczyźnie organizacji podstawowych prac biblioteczno-informacyjnych. Chęć współpracy oraz wymiany wzajemnych doświadczeń była krokiem naprzód w stworzeniu takiej struktury organizacyjnej. Powołanie FIDES stało się punktem zwrotnym w powojennej historii bibliotek kościelnych, które po latach zapomnienia, rozpoczęły nowy etap swojej działalności, odpowiadającej na potrzeby współczesnego świata.

W latach 90. koniecznością stała się ściślejsza współpraca bibliotek kościelnych między sobą oraz z innymi bibliotekami w kraju i za granicą. Przyszły system bibliotek kościelnych widziano w trzech płaszczyznach: naukowych bibliotek teologicznych, bibliotek w poszczególnych diecezjach i bibliotek kościołów niekatolickich. Podobnie jak w latach 80., również w kolejnym dziesięcioleciu chciano stworzyć jednostkę nadrzędną, koordynującą działalność merytoryczno-organizacyjną w postaci Centrum Informacji Bibliotek Kościelnych w Polsce. W dalszej kolejności chciano stworzyć Główną Bibliotekę Kościelną, której celem miało być gromadzenie piśmiennictwa związanego z Kościołem i przedstawiającego jego wkład w naszą historię, naukę i kulturę na przestrzeni wieków. Następne miały być sprawy polityki gromadzenia księgozbiorów, ujednoczenia metod opracowania zbiorów, sporządzenie wykazu dubletów. Szczególnej jednak uwagi wymagały biblioteki bezpośrednio związane z wiernymi, w świetle

⁹⁰ Witczak, Jerzy [Dok. elektr.] (2002). Biblioteka Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu między tradycją a nowoczesnością. <http://ebib.oss.wroc.pl/2002/35/witczak.php> [2003.02.27].

misji ewangelizacyjnej Kościoła⁹¹. Koniecznością stało się stworzenie jednostki, która w sposób kompetentny koordynowałaby działalność bibliotek kościelnych na terenie całego kraju. Liczne postulaty i potrzeby wysuwane ze strony bibliotek kościelnych stanowiły impuls do stworzenia stowarzyszenia skupiającego sieć bibliotek w Polsce.

Korzyści, przewidywane w momencie tworzenia się Federacji, potwierdziły się w całej pełni podczas jej działania. W przypadku wymiany danych, każda biblioteka Federacji miała wiele katalogów innych bibliotek, które mogła wykorzystać do działalności informacyjnej i do przejmowania gotowych opisów katalogowych. Został stworzony katalog centralny dostępny przez sieć Internet. Do większości bibliotek zrzeszonych został wprowadzony system biblioteczny MAK, który jest polskiej produkcji, co bardzo ułatwiło jego eksploatację, równocześnie jednolitość programu ułatwiła szkolenia i wymianę doświadczeń.

Biblioteki kościelne, w których są zachowane i dostępne skarby kultury ludzkiej i chrześcijańskiej powstałe na przestrzeni wieków stanowią niewyczerpane bogactwo wiedzy, w którym każda wspólnota, tak świecka, jak i duchowa, może odnaleźć wspomnienie swojej przeszłości. Trzeba, aby misja bibliotek odnalazła szacunek i moc we wspólnocie chrześcijańskiej. Chodzi więc o nawiązanie współpracy ze społeczeństwem, nie tylko w dziedzinie konserwacji zbiorów i organizacji katalogów bibliotek kościelnych; chodzi także o nową politykę doceniania i ukazywania wartości tego dziedzictwa. Współpraca ta stanie się sprawniejsza, jeśli biblioteki kościelne będą uczestniczyć, za pośrednictwem krajowych sieci komputerowych, w wymianie informacji bibliograficznych z innymi bibliotekami kościelnymi i państwowymi tak, aby informacja naukowa, historyczna, filozoficzna, religijna i literacka były udostępniane naukowcom i badaczom w celu rozpowszechniania kultury oraz w tym celu, aby dziedziny religijnej wiedzy były w ten sposób bardziej

⁹¹ Bednarczyk, Jan (2000). Federacja Bibliotek Kościelnych w Polsce – FIDES. [W:] Czy stowarzyszenia są dzisiaj potrzebne? : tradycje i teraźniejszość na przykładzie stowarzyszeń działających na terenie południowej Polski : materiały z Sympozjum, Kraków 2-3 grudnia 1994, pod red. Rity Majakowskiej. Kraków : PAU, 2000, s. 191-192.

obecne w świecie badań i nauki. Ze swojej strony Kościoł, pragnie wziąć odpowiedzialność za własne biblioteki ze względu na ich znaczenie, gdyż są one narzędziem ewangelizacji⁹².

W latach 1995-2001 Zarząd Federacji odbył siedem Walnych Zgromadzeń, na których omawiano bieżące sprawy działalności FIDES. Podejmowano decyzje o przyjęciu nowych bibliotek członkowskich oraz powoływano komisje problemowe. Podjęto współpracę z Biblioteką Narodową, w której utworzono między innymi komputerową bazę danych o bibliotekach FIDES.

Za najważniejsze osiągnięcia FIDES uznać należy realizację założeń programowych Federacji w zakresie automatyzacji procesów biblioteczno-informacyjnych. Obecnie biblioteki zrzeszone w Federacji planują stopniowe przechodzenie na dominujący w Polsce i na świecie sposób katalogowania. Powstają liczne propozycje przystosowania formatu USMARC dla potrzeb bibliotek FIDES. Format ten zostanie uproszczony. Biblioteki przy zmienionym formacie będą nadal mogły używać dla katalogowania programu MAK⁹³. Biblioteki kościelne dostrzegają potrzebę dostosowania zasad katalogowania swoich zasobów do upowszechniającego się formatu USMARC. Nie mogą pozostać „na bocznym torze”. Takie działanie jest konieczne, gdyż pozwoli na współpracę z bibliotekami, które stosują format USMARC w swoich bibliotekach oraz zmobilizuje do przestrzegania obowiązujących obecnie norm i zasad opisu druków zwartych i ciągłych. Możliwe będzie przejmowanie od innych gotowych opisów udostępnianych w danym formacie oraz zapewni dalsze korzystanie z opracowanych opisów dla *Przewodnika Bibliograficznego*⁹⁴.

Największą jednak korzyścią, czy też osiągnięciem Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES było umocnienie środowiska bibliotek

⁹² Machisano, Francesco (1996). Biblioteki Kościelne w misji Kościoła. *FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych* nr 1-2, s. 34.

⁹³ Górka, Dorota (2000). Katalogowanie książek w bibliotekach Federacji FIDES w oparciu o format USMARC. *FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych* nr 1-2(10-11), s. 182.

⁹⁴ Poleszak, Ewa (2001). Wdrożenie formatu USMARC w bibliotekach Federacji FIDES. *FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych* nr 1-2(12-13), s. 76.

kościelnych. Docenić należy również rolę Federacji jako forum wymiany doświadczeń pomiędzy bibliotekami kościelnymi w zakresie codziennego ich funkcjonowania oraz komputeryzacji poszczególnych bibliotek.

Aneks 1

Wykaz bibliotek kościelnych uczestniczących w Naradzie Kościelnych Bibliotek Wiodących w zakresie komputeryzacji w dniu 23 września 1991 r.:

- Biblioteka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego;
- Biblioteka Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie;
- Biblioteka Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie;
- Biblioteka Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu;
- Biblioteka Papieskiego Wydziału Teologicznego w Poznaniu;
- Biblioteka Papieskiego Wydziału Teologicznego i Seminarium Duchownego w Warszawie;
- Biblioteka Filii KUL w Stalowej Woli;
- Biblioteka Seminarium Duchownego w Tarnowie;
- Biblioteka Wydziału Filozofii OO. Jezuitów w Krakowie;
- Biblioteka Pisarzy Ojców Jezuitów w Warszawie;
- Biblioteka Opactwa OO. Benedyktynów w Tyńcu;
- Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego w Łodzi;
- Biblioteka Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie.

[Źródło: opracowanie własne na podstawie ABPAT, Deklaracja 23 września 1991]

Spis źródeł i opracowań:

A. Archiwum Biblioteki Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, zwane dalej ABPAT.

1. ABPAT ss., [T.Górski], Notatki 1980, maszynopis.
2. ABPAT ss., Korespondencja z dnia 16 kwietnia 1985 r., maszynopis.

3. ABPAT ss., Korespondencja z dnia 26 lutego oraz z 11 października 1983 r., maszynopis.
 4. ABPAT ss., Notatka 1979, maszynopis.
 5. ABPAT ss., Statut Stowarzyszenia Polskich Bibliotek Teologicznych 1979, maszynopis.
 6. ABPAT, ss., Sprawozdanie ze spotkania Kierownictwa Stowarzyszenia Bibliotek Teologicznych w Polsce z Juan Antonio Cervello-Margalef'em z dnia 2 czerwca 1980 r., maszynopis.
- B. Archiwum Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES w Krakowie, zwane dalej AFIDES.
7. [Sprawozdanie] I Walne Zgromadzenie Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES (1995). Oprac. Janiak, Małgorzata. FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych nr 1, s. 34-37.
 8. [Sprawozdanie] Walne Zgromadzenie Międzynarodowej Rady Stowarzyszeń Bibliotek Teologicznych. Kraków, 12-18 września 1998 (1999). Oprac. Bednarczyk, Jan . FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych nr 2, s. 7-8.
 9. AFIDES ss., Deklaracja 1991, maszynopis.
 10. AFIDES ss., Dekret Konferencji Episkopatu Polski z dnia 7 kwietnia 1995 r., maszynopis.
 11. AFIDES ss., I Narada Kościelnych Bibliotek Wiodących nt. komputeryzacji Warszawa Bielany - 23.09.1991, maszynopis.
 12. AFIDES ss., II Narada Robocza Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES (1993), maszynopis.
 13. AFIDES ss., Konferencja Episkopatu Polski, 25 III 1994, maszynopis.
 14. AFIDES ss., Korespondencja 1994-1995, maszynopis.
 15. AFIDES ss., Korespondencja 1996, maszynopis
 16. AFIDES ss., Korespondencja 1997, maszynopis.
 17. AFIDES ss., Korespondencja 1998, maszynopis.
 18. AFIDES ss., Korespondencja 1999, maszynopis.
 19. AFIDES ss., Korespondencja za 1995 r., maszynopis.
 20. AFIDES ss., Kursy członków Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES 1995-2000, maszynopisy.
 21. AFIDES ss., Narada robocza Bibliotek Federacji FIDES (sprawozdanie) (1992), maszynopis.

22. AFIDES ss., Notatka do Pisma Okólnego 1993, maszynopis.
23. AFIDES ss., Notatki z prac nad statutem Federacji FIDES (1993), maszynopis.
24. AFIDES ss., Porozumienie pomiędzy Biblioteką Narodową a Federacją Bibliotek Kościelnych FIDES 2001, maszynopis.
25. AFIDES ss., Projekt ETHERELI 1998, maszynopis.
26. AFIDES ss., Propozycja prośby o dofinansowanie Federacji FIDES przez RENOVABIS 1998, maszynopis.
27. AFIDES ss., Protokół nr 12 z Zebrania Zarządu Federacji Bibliotek Kościelnych „Fides” w dniu 21-22.05.2001 r., maszynopis.
28. AFIDES ss., Protokół z zebrania Zarządu Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES w dniu 20.06.1995, maszynopis.
29. AFIDES ss., Skład biura Federacji FIDES z 1994 r., maszynopis.
30. AFIDES ss., Sprawozdanie z Konferencji Międzynarodowej Rady Stowarzyszeń Bibliotek Teologicznych Kraków 12-18 września 1998, maszynopis.
31. AFIDES ss., Statut Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES z 2000 r., maszynopis.
32. AFIDES ss., Wnioski do Komitetu Badań Naukowych 1996-1998, maszynopis.
33. Bednarczyk Jan (1996). Działalność Federacji Bibliotek Kościelnych – FIDES (20 VI 1995 – 31 XII 1996). *FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych* nr 1-2, s. 13-17.
34. Bednarczyk, Jan (1994). Biblioteki kościelne w Polsce. [W:] Materiały XV Sesji Stałej Konferencji Archiwów, Bibliotek i Muzeów Polskich na Zachodzie, 23-26.09.1993 , red. ks. M. Jagosz, Rzym 1994, s. 79-89.
35. Bednarczyk, Jan (1995). Ku lepszej organizacji pracy w bibliotekach kościelnych – Federacja FIDES. *FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych* nr 1, s. 21-32.
36. Bednarczyk, Jan (1996). Federacja Bibliotek Kościelnych – FIDES. *Przegląd Biblioteczny* R. 64, z. 1, s. 49.
37. Bednarczyk, Jan (1996). Powołanie do życia Federacji Bibliotek Kościelnych – FIDES. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* t. 65, s. 69-78.

38. Bednarczyk, Jan (1997). Sprawozdanie z działalności Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES [w okresie 19 VI 1996 – 13 V 1997]. *FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych* nr 1-2, s. 13-15.
39. Bednarczyk, Jan (2000). Federacja Bibliotek Kościelnych w Polsce – FIDES. [W:] Czy stowarzyszenia są dzisiaj potrzebne? : tradycje i terażniejszość na przykładzie stowarzyszeń działających na terenie południowej Polski : materiały z Sympozjum, Kraków 2-3 grudnia 1994, pod red. Rity Majakowskiej. Kraków : PAU, 2000, s. 185-192.
40. Bednarczyk, Jan (2000). Współpraca bibliotek kościelnych w ramach Federacji FIDES oraz Międzynarodowej Rady Stowarzyszeń Bibliotek Teologicznych. [W:] Biblioteka i informacja w komunikowaniu : jubileusz 25-lecia studiów Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej w Uniwersytecie Jagiellońskim, pod red. Marii Kocójowej. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego MCCXLIII. Prace z Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej. Zeszyt 4[6] 2000. Kraków : Wydaw. UJ, 2000, s. 107-115.
41. Bednarczyk, Jan (2001). Informacja Przewodniczącego o działalności Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES w okresie 15.12.2000 – 12.06.2001. *FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych* nr 1-2(12-13), s. 7-9.
42. Federacja Bibliotek Kościelnych FIDES. <http://www.fides.org.pl> [16.09.2002].
43. Gonet, Krzysztof (1991). Komputeryzacja w Bibliotece Wyższego Metropolitalnego Seminarium Duchownego św. Jana Chrzyciela w Warszawie. *Przegląd Biblioteczny* R. 59, z. 3/4, s. 347-354.
44. Gonet, Krzysztof (1993). Komputeryzacja bibliotek i możliwości jej wpływu na procesy gromadzenia księgozbiorów w bibliotekach kościelnych. Zarys problematyki. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* t. 62, s. 255-268.
45. Gonet, Krzysztof (1994). Federacja Bibliotek Kościelnych FIDES. [W:] Komputeryzacja bibliotek : materiały konferencji 24-26 maja 1993 r., Toruń. Toruń: Uniwersytet Mikołaja Kopernika, s. 143-148.

46. Górska, Dorota (2000). Katalogowanie książek w bibliotekach Federacji FIDES w oparciu o format USMARC. *FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych* nr 1-2(10-11), s. 177-233.
47. Grocholska, Bożena [Dok. elektr.] (2002). Wywiad Bożeny Grochowskiej z Ks. Krzysztofem Gonetem Dyrektorem Biura ds. Rozwoju i Komputeryzacji Federacji FIDES. <http://ebib.oss.wroc.pl/2002/35/wywiad.php> [2002.08.10].
48. Jan Paweł II [Dok. elektr.](1999). Jan Paweł II w Polsce. <http://mateusz.logon.bydgoszcz.pl/jp99/pp/1999/pp19990611c.htm> [2003.02.27].
49. Kania, Janusz (1982). Problemy polskich bibliotek teologicznych w świetle obrad ich kadry kierowniczej odbytych w Lublinie 15-16 września 1981 roku. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* t. 44, s. 7-24.
50. Kubiś, Adam (1997). Słowo wstępne Rektora PAT wygłoszone podczas III Walnego Zgromadzenia Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES. *FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych* nr 1-2, s. 13-15.
51. Latawiec, Jerzy (2002). Komputeryzacja bibliotek. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* t. 77, s. 103-111.
52. Lenort, Feliks (1981). Współpraca bibliotek kościelnych w Polsce. *Pozn. Stud. Teol.*, t. 3, s. 407-412.
53. Lenort, Feliks (1982). Biblioteka teologiczna. Jej specyfika i funkcje. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* t. 44, s. 24-39.
54. Machisano, Francesco (1996). Biblioteki Kościelne w misji Kościoła. *FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych* nr 1-2, s. 31-46.
55. Maj, Jerzy; Marek, Nahotko; Władysław, Szczęch (1996). Zastosowanie komputera w bibliotece. Warszawa: Wyd. SBP, 158 ss.
56. N[owodworski], W[itold] (1976). Biblioteki kościelne. [W:] Encyklopedia współczesnego bibliotekarstwa polskiego (1976). Warszawa: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, s. 61-62.
57. Nowak, Adam (1982). Współpraca bibliotek teologicznych w Polsce. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* t. 44, s. 50-56.
58. Poleszak, Ewa (1995). Informacje z zebrań Zarządu Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES. *FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych* nr 1, s. 38-44.

59. Poleszak, Ewa (2001). Wdrożenie formatu USMARC w bibliotekach Federacji FIDES. *FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych* nr 1-2(12-13), s. 73-82.
60. Protokół nr 1 z Zebrania Zarządu Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES w dniu 26.06.1998 r. (1998). Oprac. Godlewska, Genowefa s. FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych nr 2, s. 22-23.
61. Protokół nr 12 z Zebrania Zarządu Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES w dniu 21-22.05.2001 r. (2001). Oprac. Godlewska, Genowefa. FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych nr 1-2 (12-13), s. 14-17.
62. Protokół z IV Walnego Zgromadzenia Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES (1998). Oprac. Poleszak, Ewa. FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych nr 2, s. 10-17.
63. Rozporządzenie Ministra – Szefa Urzędu Rady Ministrów z dnia 17 października 1995 r. w sprawie nadania osobowości prawnej Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES z siedzibą w Warszawie (1995). Dziennik Ustaw nr 120, poz. 583.
64. Sprawozdanie z VI Walnego Zgromadzenia Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES w dniu 14.12.2000 r. (2000). Oprac. Godlewska, Genowefa s. FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych nr 1-2 (10-11), s. 23-27.
65. Sprawozdanie z VII Walnego Zgromadzenia Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES w dniach 11-12.06.2001 r. (2001). Oprac. Godlewska, Genowefa. FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych nr 1-2 (12-13), s. 20-25.
66. Statut Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES (2000). FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych nr 1-2(10-11), s. 30-40.
67. Szczęch, Władysław (1995). Komputeryzacja bibliotek krakowskich. [W:] Rola bibliotek w rozwoju demokracji.. Kraków : Wyd. UJ, s. 134-136.
68. Szczęch, Władysław (1995). Uwagi na temat komputeryzacji bibliotek. *FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych* nr 1, s. 70-74.
69. Szulc, Jolanta (2000). Automatyzacja bibliotek kościelnych w Polsce. *FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych* nr 1-2(10-11), s. 234-237.

70. Szulc, Jolanta (2000). Federacja Bibliotek Kościelnych FIDES – historia powstania, zadania, działalność. *Bibliotekarz* nr 4, s. 11-15.
71. Walne Zgromadzenie Międzynarodowej Rady Stowarzyszeń Bibliotek Teologicznych Kraków, 12-18 września 1998 r. (1999). Oprac. Bednarczyk, Jan. FIDES – Biuletyn Bibliotek Kościelnych nr 2/1999, 7-8.
72. Witczak, Jerzy [Dok. elektr.] (2002). Biblioteka Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu między tradycją a nowoczesnością. <http://ebib.oss.wroc.pl/2002/35/witczak.php> [2003.02.27].
73. Zahajkiewicz, Marek (1988). Zarys dziejów i znaczenie bibliotek kościelnych. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* t. 56, s. 133-138.
74. Zahajkiewicz, Marek ks. (2000). Zbiory kościelne – wartości znane i nieznane. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* t. 73, s. 461-470.